

Een kwestie van engagement

Beste lezer,

U weet het uiteraard, maar FARO is *uw* steunpunt. Dat woord, *steunpunt*, gebruiken we misschien wat achteloos. Maar als u er even bij stilstaat: weet dat het de belofte van een engagement inhoudt. Een engagement tegenover u, en een dat we elke dag, stap voor stap, concreet invullen.

We stellen ons voor dat u als erfgoedwerker, beleidsmaker, onderzoeker, student, journalist of belangstellende op de een of andere manier met FARO te maken heeft. U vroeg ons advies, kreeg begeleiding, stelde een vraag, stapte mee in een traject, volgde een van onze vele vormen of was op nog een andere manier betrokken. Vanuit die ervaring(en) kreeg u vast een beeld van wat we doen. Dit jaarverslag heeft de ambitie om dat beeld scherp en in zijn geheel op te roepen, vergelijkbaar met het verschil tussen een enkel mozaïeksteentje en het volledige tafereel dat uit talloze steentjes of onderdelen bestaat.

Ons engagement mag opnieuw uit dit jaarverslag blijken. U bent hartelijk uitgenodigd om het door te nemen en te toetsen aan uw eigen ervaringen, en die van uw collega's. We maken ons sterk dat we ook u helpen groeien en bloeien. Net als in de vorige twee jaarverslagen leest u hier een aantal getuigenissen van collega's uit de cultureel-erfgoedsector: mogelijks herkent u zich in hun woorden, misschien ook niet. Laat ons in het tweede geval zeker bekijken hoe we u beter kunnen ondersteunen en helpen.

Wat krijgt u nog in dit jaarverslag?

We schetsen een beknopt overzicht van de prioriteiten en vatten onze werking samen in een aantal cijfers. Ook krijgt u per doelstelling een beknopte rapportering. In het voorjaar van 2022 deden de (laatste) naschokken van de coronapandemie zich voelen. Tegen april was de situatie genormaliseerd en werden alle beperkingen opgeheven. In 2022 heeft onze werking dus veel minder de impact van de pandemie ondergaan dan in de twee voorgaande jaren.¹

Namens het hele FARO-team wens ik u veel leesplezier!

Olga Van Oost
Algemeen directeur

---

¹ Dit is het vierde en laatste jaarverslag van de werkingsperiode 2019-2022 van FARO. Deze beleidsperiode werd met één jaar ingekort, omdat in het Cultureelerfgoeddecreet van december 2021 bepaald werd dat FARO als steunpunt de subsidieaanvraag een jaar vroeger indient dan de sector. De nieuwe beleidsperiode van FARO startte dus in 2023 en loopt tot 2027. Als u daar meer over wil weten, zie <https://faro.be/blogs/faro/faro-subsidie-2023-2027>.

1 Prioriteiten 2022

Welke prioriteiten hadden we in 2022? En hoe zijn die gerealiseerd?

- > We **ondersteunden erfgoedorganisaties bij hun beleidsplannen voor de periode 2024-2028**. Met onder meer beleidsplanningscursussen, sectorale collegagroepen voor archieven en musea en individuele vragenmomenten. In dit kader publiceerden we het trendboekje *De blik vooruit*.² Hierin hebben we brede, algemene ontwikkelingen vertaald naar concrete voorbeelden uit de cultureel-erfgoedsector. Op deze manier boden we de sector een solide basis waarop organisaties kunnen voortbouwen tijdens hun planingsproces.
- > Net als in 2021 was het thema **erfgoed en onderwijs** opnieuw een speerpunt in onze werking. Er was Erfgoeddag op 24 april, met als titel *Erfgoeddag maakt school!* Het evenement toonde het rijke schoolleven en -verleden. In de daaropvolgende week, van 25 tot 29 april, lag de focus op scholen. Honderden 'Erfgoedklasbakken' gingen lesgeven in talloze scholen: een voltrefter die in 2023 herhaald wordt. Het **Groot Onderhoud**, dat eveneens over het onderwijs handelde, moest noodgedwongen geannuleerd worden (omwille van een nationale staking bij het openbaar vervoer). Een aantal sessies werd later in het jaar hernomen. We promootten de website **Erfgoedwijs.be** in de sector en bij leerkrachten.
- > Erfgoeddag, als belangrijk publiek toonmoment, werd in 2021 grondig geëvalueerd.³ Op basis van die evaluatie kwam in 2022 de **focus op kinderen en jongeren in de programmatie** te liggen (en dus op de begeleiding door FARO). Ook werd het online inschrijfsysteem flexibeler en dus gebruiksvriendelijker gemaakt.
- > De sector staat op het vlak van de **digitale transformatie** voor een grote uitdaging. In 2022 hebben we de eerste stappen gezet in een intern denktraject, vooral gericht op het vertalen van de noden m.b.t. de digitale transitie in het beleidsplan 2023-2027 van FARO. Daarin is de digitale transformatie, naast duurzaamheid en diversiteit, een prioriteit. We zetten deze verkenning rond digitale transformatie voort in 2023. Daarbij willen we beter vat krijgen op de digitale uitdagingen voor onze sector, hoe we er als organisatie i.s.m. strategische partners zoals meemoo kunnen op inspelen en wat daarbij ons ambitieniveau is. We gaan na welke competentietrajecten we kunnen opzetten om de sector hierin te versterken. In 2023 lanceren we alvast een nieuwe basiscursus.
- > We hebben dit jaar de fundamenten gelegd voor een strategie om de **duurzame internationale werking** van de cultureel-erfgoedsector op langere termijn te ondersteunen. We hebben hiertoe een tijdelijke projectmedewerker aangeworven voor 1 jaar, die is gestart op 1 maart 2022. Zij pleegde overleg met organisaties in de sector, met het beleid en met andere bovenbouworganisaties. Dit resulteerde onder meer in een geactualiseerde doelstelling in ons beleidsplan 2023-2027 over internationale samenwerking. De projectmedewerker nam ook deel aan verschillende internationale netwerkmomenten, ontwikkelde mee een apart onderdeel over internationalisering op onze website, en begeleidde enkele medewerkers van FARO bij hun internationale activiteiten. We dienden ook met succes een project in bij VLAIO over de impact van de Brexit op de cultureel-erfgoedsector. Het project is gestart in september 2022 voor 1 jaar.

2 Zie <https://faro.be/publicaties/de-blik-vooruit-actuele-trends-en-themas-voor-beleidsplanningstrajecten>

3 <https://faro.be/evaluatie-van-20-jaar-erfgoeddag>

> Meer dan ooit ondervinden we de impact van de **klimaattransitie of -crisis**. Zo veroorzaakten de overstromingen van juli 2021 zware schade aan cultureel-erfgoedcollecties en gebouwd erfgoed, vooral in Wallonië. Deze transitie wordt een topprioriteit in ons beleidsplan 2023-2027. We startten in 2022 al met een interne werkgroep rond deze thematiek die o.a. ook het Groot Onderhoud van 2023 over de klimaatcrisis zou voorbereiden. We werkten dit jaar voort rond aspecten van risicomanagement van collecties en het versterken van de calamiteitenplanning. Het aantal registraties van calamiteiten in onze Databank Incidenten Cultureel Erfgoed (DICE) ging dit jaar sterk vooruit. We bereidden een belangrijk tweejarijg project voor over de omgang met rampen, i.s.m. het KIK, Blue Shield België, het Dep. CJM en het Agentschap Onroerend Erfgoed, dat in 2023 zal starten.

> In 2022 is een belangrijke doorstart gerealiseerd in de uitvoering van de sectorale monitoring, zoals voorzien in het *Afsprakenkader onderzoek (2021-2023)*. We ronden de grondige verkenning van de beschikbare databronnen over de brede niet-gesubsidieerde cultureel-erfgoedsector af en rapporteerden hierover aan het Dep. CJM. We lanceerden i.s.m. enkele sectororganisaties een veldbevraging om de archiefsector in Vlaanderen in kaart te brengen. Het rapport van deze eerste fase in ons traject voor de sectorale monitoring wordt begin 2023 opgeleverd. In 2024 volgen de erfgoedbibliotheken en in 2026 de museumsector. We ondersteunden daarnaast in 2022 enkele deelsectorale nodenbevragingen van Archiefpunt/VVBAD (archieven), de Vlaamse Erfgoedbibliotheken vzw en Histories vzw.

ART RESCUE

“Toen ik midden 2022 als nieuweling in de cultureel-erfgoedsector terechtkwam, heb ik grote ogen getrokken. Ik werd om de oren geslagen met sectoraal vakjargon. Gelukkig waren daar FARO en de verkennerscursus die me meteen in een cultureel-erfgoedbad hebben ondergedompeld. Vele van mijn vragen werden beantwoord tijdens deze drie dagen. Wat is dat nu eigenlijk, erfgoed? Immaterieel wat? Hoe zit dat nu met die dienstverlenende, collectiebeherende, Vlaamse, regionale, federale ... spelers? En opeens was ik helemaal mee! Ik kijk alvast uit naar mijn volgende FARO-vorming.”

Joren Reynders
Consulent communicatie Erfgoedcel Mechelen

“Bij de Vlaamse Erfgoedbibliotheken werken we vaak samen met FARO. In 2022 maakten we dankbaar gebruik van Alexanders expertise om een nodenbevraging op te stellen voor beheerders van bibliothecair erfgoed. Die voedde het participatieve traject rond ons beleidsplan 2024-2028. Ook FARO's expertise over behoud en beheer is erg waardevol. Dankzij Anne-Cathérine realiseerden we een traject rond calamiteitenplanning. Met Tine en Julie faciliteren we al enkele jaren een goed gesmaakte collegagroep. FARO's inhoudelijke inbreng en netwerk zijn cruciaal om telkens weer een mooi programma vorm te geven. Onze samenwerking verloopt altijd heel vlot en we versterken elkaar!”

Sara Moens
Expert collecties Vlaamse Erfgoedbibliotheken

“Na een carrièreswitch begin 2022 zocht ik als kersvers museummedewerker manieren om te groeien in mijn job. Al snel kwam ik bij FARO terecht, waar ik enkele opleidingen uit de reeks 'In Goede Handen' volgde. Binnen een professioneel kader werd de informatie aangeboden door docenten met kennis van zake. Daarnaast was dit voor mij ook een goede manier om de eerste contacten te leggen in de museumwereld en ervaringen uit te wisselen. Na afloop kan ik nog steeds bij de FARO-medewerkers terecht met vragen of problemen, waarbij telkens advies op maat wordt gegeven. Een aanrader!”

Stefanie Sadones
Museummedewerker collectiezorg en presentatie MOU
(Museum van Oudenaarde)

2 De cijfers: meten is weten

Hieronder krijgt u de belangrijkste cijfers over de werking en activiteiten van FARO. Want, inderdaad, luidt de volkswijsheid niet dat ‘meten weten is’?

> Tabel 1: cijfers over de werking

OMSCHRIJVING	2019	2020	2021	2022
Middelen basiswerking:				
budget (uitgaven)	2.381.398 €	2.314.411 €	2.404.077 €	2.652.538 €
medewerkers - VTE (Voltijds equivalenten)	22,2 VTE	21,4 VTE	21,4 VTE	22,7 VTE
medewerkers - vrouwen/mannen	16V/9M	16V/8M	17V/7M	18V/7M
medewerkers - voltijds/deeltijds	11VT/14DT	10VT/14DT	11VT/13DT	12VT/13DT
Vormingsactiviteiten:				
vormingsactiviteiten	103	69	77	80
effectieve deelnemers	3.216	2.305	2.182	2.278
vormingsuren (totaal)	616	286	442	497
vormingsuren FARO	326	203	293	267
Advisering:				
verstreckte adviezen	475	509	428	396
Bibliotheek:				
aanwinsten (titels)	187	54	70	80
uitleningen, IBL (InterBibliotheccair Leenverkeer)	233	123	61	67
faro tijdschrift:				
oplage	1.750	1.600	1.600	1.500
betalende abonnementen	182	216	240	243
ruilabonnementen	169	167	65	66
Publicaties:				
gedrukte publicaties	4	1	3	4
digitale publicaties (pdf)	5	10	12	7
Website faro.be:				
bezoeken (sessies)	281.627	234.280	162.133	252.462
nieuwsberichten/blogs	499	399	366	395
vacatureberichten	381	286	383	428
kalenderberichten	361	318	308	408

Bezoeken (sessies) andere websites:				
Erfgoeddag.be	71.722	nvt (2)	138.006	133.160
Erfgoedkaart.be	5.130	5.980	7.763	14.820
Erfgoed.app	6.647	17.287	58.864	71.422
TOTAAL BEZOEKEN WEBSITES	365.126	257.547	366.766	471.864
ErfgoedApp:				
downloads app (cumulatief)	45.162	70.277	128.096	189.550
Nieuwsbriefabonnees (cumulatief):				
FARO	8.109	7.400	5.882	5.823
Erfgoeddag (sector)	2.588	3.879	3.333	3.522
Erfgoeddag (publiek)	5.095	5.900	6.158	5.884
ErfgoedApp		3.661	3.334	3.623
Sociale media (cumulatief):				
LinkedIn groepsleden FARO	771	801	840	859
LinkedInvolgers FARO	2.620	3.389	4.016	4.893
Facebookfans FARO	1.996	2.501	2.802	3.057
Facebookfans Erfgoeddag	5.489	6.342	6.748	6.900
Instagramvolgers Erfgoeddag	1.382	1.662	2.151	2.305
Facebookfans ErfgoedApp		747	1.100	1.100
Instagramvolgers ErfgoedApp		984	1.147	1.230
TOTAAL VOLGERS SOCIALE MEDIA	12.258	16.426	18.804	20.344
YouTube views (cumulatief)	99.916	101.145	111.276	125.120
Databank Erfgoedkaart:				
erfgoedorganisaties (cumulatief)	1.781	1.767	1.765	1.777
Databank projecten Dep. CJM:				
gerapporteerde projecten (cumulatief)	189	190	235	252
Databank incidenten (DICE):				
geregistreerde incidenten (vanaf 2020)		367	420	463
Uitleendienst:				
uitleningen (vanaf 2019)	78	60	59	87
gebruikers (cumulatief)	112	154	218	259
Erfgoeddag:				
activiteiten	969	nvt (2)	403	715
deelnemende organisaties	645	nvt (2)	402	640
bezoekers	225.000	nvt (2)	nvt (2)	200.000
activiteiten Erfgoeddag-week				450

(1) Projecten cultureel-erfgoedwerking, internationale uitwisseling en cofinanciering, digitale collectiedata.

(2) Erfgoeddag vond in 2020 wegens corona niet plaats, in 2021 op beperkte schaal/digitaal.

3 Rapportering volgens de strategische doelstellingen

FARO heeft zes strategische doelstellingen: langetermijndoelstellingen die gebaseerd zijn op onze missie en visie. We zetten ze hier, voor de goede orde, nog even voor u op een rijtje.

1. Het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen verbreedt, verknoopt en verdiept zich tot een dynamisch netwerk.
2. Beginnende en ervaren erfgoedwerkers in Vlaanderen ontwikkelen hun competenties via een gedifferentieerd aanbod aan leerkanalen.
3. Kwaliteitsvolle informatie- en adviesverstrekking inspireert en versterkt de cultureel-erfgoedpraktijk in Vlaanderen.
4. Het draagvlak voor cultureel erfgoed en het cultureel-erfgoedveld in de samenleving vergroot.
5. Onderzoek, experiment en ontwikkeling van nieuwe praktijken innoveren de werking van het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen.
6. FARO is een lerende, zorgzame en open organisatie met een performant zakelijk beleid.

Hieronder verneemt u de relevantste realisaties.

EERSTE STRATEGISCHE DOELSTELLING:

Het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen verbreedt, verknoopt en verdiept zich tot een dynamisch netwerk | Kerntaak platform⁴

Operationele doelstelling 1: netwerking en samenwerking

“Hiertoe heeft FARO ertoe bijgedragen dat cultureel-erfgoedorganisaties en -actoren in Vlaanderen overleg plegen, samenwerken en hun expertise delen om elkaar te versterken. In overleg met de Vlaamse overheid en wanneer relevant werkt FARO hiervoor ook samen met het (inter)federale niveau.”

Ook in 2022 staken we veel tijd en energie in overleg, samenwerking en afstemming binnen de deelsectoren. Daarvoor bestaan een aantal overlegplatformen die we ondersteunen. Naast specifieke thema's op maat van de verschillende deelsectoren was er op elk van deze overlegplatformen ook aandacht voor

---

⁴ Platform: het steunpunt functioneert als draaischijf tussen de verschillende actoren in de sector en faciliteert daarin actief ontmoetingen, dialoog, netwerkgelegenheden en samenwerkingen. Het steunpunt kan ook een rol opnemen met betrekking tot thematische en territoriale vraagstukken, in samenspraak met relevante thematische of territoriale expertisecentra en steunpunten.

relevante Vlaamse beleidsontwikkelingen, zoals de beleidsplanning en de ‘grote ronde’ die eraan komt. Andere terugkerende items waren: het Virtueel Museum, de doorstart van OCE, het traject Vlaamse databanken en de digitale strategie van de Vlaamse overheid.

In 2022 stemde FARO de eigen werking verder af op die van de landelijke erfgoeddienstverleners en van de Werkplaats immaterieel erfgoed, via vaste aanspreekpunten.⁵ FARO bleef ook in overleg met belangenhartigers zoals OCE, ICOM-Vlaanderen en VVBAD. Met andere steunpunten en koepelorganisaties uit de brede cultuursector zaten we samen in 'De Cultuurtafel'. Het doel van dat platform is om elkaar te informeren over relevante ontwikkelingen en de werking verder af te stemmen.

Voor de ondersteuning van het lokale niveau hielden we de lijnen open met de VVSG en OP/TIL (in het kader van de regiovorming, zie verder). We namen deel aan het platform van koepelorganisaties met een werking relevant voor lokale vrijetijdsdiensten (erfgoed-cultuur-sport-jeugd). Ook werkten we mee aan twee VVSG- netwerk- en verdiepingsmomenten van het lerend netwerk van lokale vrijetijdscoördinatoren.

ARCHIEVEN EN ERFGOEDBIBLIOTHEKEN

- > Het **Archievenoverleg**, het overleg van de landelijk ingedeelde archieven, kwam zeven keer samen. Het **overleg van de erkende en bovenlokaal ingedeelde archieven** kwam een keer bijeen. Met de twee bovenlokaal ingedeelde archieven was er apart overleg.
- > FARO nam in 2022 een trekkersrol op in de bevraging van de archiefsector: met Archiefpunt en VVBAD organiseerden we een nodenbevraging. Met hen zetten we ook een datamonitoring op, om cijfergegevens te verzamelen in de brede archiefsector (zie ook OD 5.1).
- > Ook voor de beheerders van bibliothecair erfgoed organiseerden we een nodenbevraging, in samenwerking met de **Vlaamse Erfgoedbibliotheken vzw**.
- > We belichtten uitgebreid de maatschappelijke rol van archieven. Zo organiseerde het Forum van Afgestudeerden Archivistiek en hedendaags Documentbeheer (FAAD) een studiedag over de educatieve werking van archieven, waarop FARO een presentatie verzorgde. Daarnaast presenteerden we in het winstnummer van *faro* een themadossier over de maatschappelijke uitdagingen waarvoor archieven staan.⁶

MUSEA

- > In 2022 kwam het **Landelijk Museumoverleg** vijf keer samen. **Museumoverleg XL** (dat digitaal alle erkende musea verenigt) deed dat vier keer. De **bovenlokaal ingedeelde musea en de erkende niet-ingedeelde musea** overlegden twee keer. Deze museale overlegstructuren worden sterk gewaardeerd. Zo is het Museumoverleg XL uitgegroeid tot hét forum voor de erkende musea om informatie uit te wisselen, belangrijke topics te agenderen, vragen te stellen en de velen te stemmen. Enkele belangrijke thema's die de revue passeerden in 2022: de voorbereiding van de erfgoedronde; input voor het nieuwe uitvoeringsbesluit; feedback over de werkwijze van het beleid en de KIOSK-modules; de totstandkoming van de nieuwe ICOM-museumdefinitie, die uiteindelijk op 24 augustus 2022 in Praag werd gestemd. En ook tal van beleidsthema's kwamen aan bod, zoals indemniteit, topstuktentoonstelling 2023, de heropening van het KMSKA in 2022, de relatie musea en ICE, een nieuwe manier om bezoekerscijfers te registreren, de regeling cultuurgoederen en erfbelasting (met interventies Dep. CJM, Werkplaats immaterieel erfgoed, FARO) en de energiecrisis. De lijst is lang.

ERFGOEDDIENSTVERLENERS (organisaties met een dienstverlenende rol op landelijk niveau)

- > Het **Overleg van landelijke erfgoeddienstverleners** vergaderde in 2022 vier keer. FARO faciliteerde ook het overleg van het dagelijks bestuur van dit overleg.
- > Er werd ook een aanpak afgesproken om interne intervisiemomenten of focusgroepen op te zetten voor verdieping, kennis- en ervaringsuitwisseling over inhoudelijke thema's die de erfgoeddienstverleners delen.

⁵ Als u wil weten wie het aanspreekpunt is voor welke sector, zie: <https://faro.be/medewerkers>.

⁶ Blader online door het tijdschrift via https://issuu.com/faronet/docs/faro_2022_15_4_issuu/1?e=1829231/95219981.

> In 2022 hadden de dagelijkse besturen van het **Erfgoedcellenoverleg** en het Overleg van de landelijke erfgoeddienstverleners samen met FARO twee keer een afstemmingsoverleg. Ook werd er met vier erfgoeddienstverleners en het Erfgoedcellenoverleg afgestemd.

ERFGOEDCELLEN (organisaties met een dienstverlenende rol op bovenlokaal niveau)

- > De COP Beleid vervelde tot het **Erfgoedcellenoverleg**, om een naamgeving te hanteren die gelijkwaardig is aan de andere deelsectorale overlegplatformen. Ook dit overleg werd door FARO ondersteund en kwam vier keer samen. Daarnaast faciliteerde FARO het dagelijks bestuur, dat tien keer vergaderde.
- > Ook ondersteunden we de COP Digitaal, die vier keer samenkwam. Daarnaast trok FARO, op vraag van de erfgoedcellen, twee thematische collegagroepen op gang: een rond erfgoedzorg en een andere rond participatie.
- > Sinds 2021 worden erfgoedcellen geconfronteerd met een nieuw bestuurlijk dossier: de regiovorming. Samen met OP/TIL organiseerden we een intervisiegroep en een infosessie met het Agentschap Binnenlands Bestuur. In 2022 kwam deze intervisiegroep driemaal samen. Daarnaast nam FARO deel aan de klankbordgroep rond het Laboproject 'Erfgoed & Cultuur', eveneens in het kader van de regiovorming.

IMMATERIEEL ERFGOED

- > Het **Domeinoverleg immaterieel erfgoed** kwam vier keer samen in 2022. Er ging veel aandacht naar beurzen vakmanschap, de ontwikkelingen rond Unesco-dossiers en de evaluatie van de werking van dit domeinnetwerk gekoppeld aan beleidsplanning.
- > Daarnaast waren er vier bijeenkomsten in het kader van het project *Focus Vakmanschap*, getrokken door Bokrijk. Het doel van dit project is dubbel. Enerzijds ontwikkelen de partners een methodologie voor het audiovisueel documenteren, delen en activeren van het immaterieel cultureel erfgoed van vakmanschap in Vlaanderen. Anderzijds werken we tien testcasussen uit op basis van deze methodologie.
- > Verder organiseerden FARO en Werkplaats immaterieel erfgoed twee vormingsmomenten over beleidsplanning (een voor archieven en een voor musea). Centrale vraag: hoe kunnen archieven en andere collectiebeharende organisaties in hun werking aan de slag met immaterieel erfgoed?

OVERLEG BINNEN ERFGOED CELLEN

INTERFEDERALE SAMENWERKING

We participeerden aan diverse wisselende initiatieven. Naar aanleiding van de overstromingen in juli 2021 riepen het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium en het Belgische Blauwe Schildcomité (BBS) een crisiscomité van dienstverlenende organisaties samen om de vele erfgoednoden in kaart te brengen en de bereddering te coördineren. Het KIK kreeg federaal een bijzondere coördinerende rol op dit vlak. In 2022 werd een tweejarig project voorbereid door het KIK i.s.m. FARO en het BBS over rampenstrategieën, dat in 2023 zal opstarten met steun van het Dep. CJM en waarbij ook Onroerend Erfgoed betrokken is.

FARO werkte verder mee in (inter)federale werkgroepen en initiatieven in het **museumveld**, bv. in het kader van de nieuwe ICOM-museumdefinitie en de Museumpas. We doen dit met partners zoals ICOM Belgium Flanders, ICOM Wallonie-Bruxelles, de Brusselse Museumraad (BMR), Musées et Société en Wallonie (MSW), de federale musea en andere musea over de gemeenschaps- en gewestgrenzen heen.

Operationele doelstelling 2: internationale netwerking

“Hiertoe stimuleert FARO de internationale kennisuitwisseling van cultureel-erfgoedorganisaties en -actoren in Vlaanderen, en ontwikkelt FARO een aanbod voor erfgoedwerkers dat gericht is op internationale kennisoverdracht.”

FARO is lid van internationale netwerken en overlegstructuren zoals ICOM, NEMO, ICA, IFLA, CERL, ICAMT, ICCROM, ICOMOS, EMAC, Blue Shield ... We volgden de belangrijkste ontwikkelingen in deze internationale netwerken op en rapporteerden erover via onze website en nieuwsbrieven, en/of via de sectorale overlegstructuur. We verspreidden via onze kanalen systematisch de informatie over lopende EU-projectoproepen, of over de projectoproepen in het kader van de culturele akkoorden van Vlaanderen met andere landen en regio's.

In 2022 onderging FARO nog deels de impact van de coronapandemie op de internationale werking. Toch organiseerden we enkele **uitwisselingsmomenten met internationale partners**, zoals bijvoorbeeld de internationale conferentie *Comics @ the Museum* (i.s.m. het Brusselse Stripmuseum, met steun van de Duitse Ambassade, het Istituto Italiano en het Instituto Cervantes) en de webinarreeks *To imagine otherwise: future archives* (i.s.m. CEMPER, Letterenhuis, M HKA/CKV, VAI en meemoo) over de uitdagingen van archieven.

FARO nam ook deel aan verschillende internationale conferenties in binnen- en buitenland om expertise op te bouwen en het netwerk te vergroten maar ook om zelf inzichten te delen, zoals bijvoorbeeld tijdens de *12th International Conference on Cultural Policy Research*, ICCPR/Universiteit Antwerpen: *Learning from COVID. The Flemish cultural heritage field under and after the pandemic*; of de ICOM-conferentie in Praag: *The (ir-)relevance of research in the 'public' museum*.

De hechte samenwerking met Nederlandse partners werd voortgezet, zoals met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Reinwardt Academie. FARO nam deel aan verschillende grensoverschrijdende overleg- en adviesorganen. Er wordt regelmatig afgestemd over actuele Vlaams-Nederlandse thema's, zoals bv. de Art and Architecture Thesaurus (AAT-NL), en er werden gezamenlijke vormingen of infosessies georganiseerd.

Om de sector te ondersteunen bij de verwerking van de negatieve gevolgen van de **Brexit** startte FARO een project op binnen de 'Brexit Adjustment Reserve' (BAR), een tijdelijke Europese subsidielijn die in Vlaanderen door VLAIO wordt opgevolgd. Er vonden infosessies plaats om over de mogelijkheden van de BAR te informeren en individuele gesprekken met erfgoedorganisaties om de negatieve impact in kaart te brengen. Na een algemene oproep volgde een focusgroepgesprek met enkele musea. De resultaten worden meegenomen naar 2023.

Via verschillende activiteiten in het kader van **Erasmus+**, zoals jobshadowings in verschillende Europese landen, vergrootten onze medewerkers hun buitenlands netwerk. Ze deelden hun ervaringen en *learnings*

o.a. via hun blogs. Twee FARO-adviseurs reisden naar het Ruhrgebied in Duitsland om inspirerende voorbeelden van depots te bezoeken, contacten te leggen en een reis met de sector in 2023 voor te bereiden. Ter voorbereiding van die reis vonden ook netwerkmomenten plaats met partners uit Noordrijn-Westfalen.

FARO engageerde zich ook in 2023 als partner in twee Europese projecten. Ten eerste het Erasmus+-project **SPEKTRUM** omtrent autismevriendelijke musea. Dat eindigde met een slotconferentie in Polen waar ook de ontwikkelde toolkit, *guidelines* en checklist gepresenteerd werden. FARO maakt ook deel uit van het grote Erasmus+-project **CHARTER** (European Cultural Heritage Skills Alliance) rond erfgoed specifieke vaardigheden dat nog tot 2024 loopt. Dankzij deze projecten vergrootte FARO zijn Europees netwerk en naamsbekendheid en droeg het ook bij aan kennisopbouw en onderzoek rond de inhoudelijke thema's van de projecten. De opgebouwde expertise deelde FARO via de website en nieuwsbrief en de workshops binnen de projecten zelf.

Om de noden in de sector rond internationalisering meer af te lijnen werden interviews afgenomen met gesprekspartners uit alle deelsectoren over hun visie op en uitdagingen op het vlak van internationalisering. De resultaten worden in 2023 gedeeld.

Via onze website en nieuwsbrieven hebben we nog meer aandacht besteed aan internationale communicatie door het delen van best practices uit het buitenland, projectoproepen en interessante events voor de sector. Dat doen we onder meer via het nieuwe onderdeel 'Internationaal' op faro.be.

TWEEDE STRATEGISCHE DOELSTELLING:

Beginnende en ervaren erfgoedwerkers in Vlaanderen ontwikkelen hun competenties via een gedifferentieerd aanbod aan leerkanalen | Kerntaak praktijkondersteuning⁷: vorming

Operationele doelstelling 1: ondersteuning van instromers

“Hiertoe zorgt FARO voor extra ondersteuning van instromers zodat ze zich snel en efficiënt kunnen inwerken via een permanent aanbod van instroommodules over het cultureel-erfgoedveld en de -praktijk.”

Nieuwe medewerkers in de cultureel-erfgoedsector konden ook in 2022 deelnemen aan de **verkennercursus**. Deze vond twee keer plaats en werd opnieuw goed geëvalueerd. Waar de verkennercursus een introductie biedt, maken deelnemers aan de **basiscursussen** van FARO grondiger kennis met een specifiek aspect van het erfgoedwerk. In 2022 werden heel wat basiscursussen hernomen. De *Basiscursus participatie* ging voor de eerste keer van start in het voorjaar en kende een speciale editie voor archieven in het najaar van 2022. Beide edities werden goed geëvalueerd en de basiscursus wordt hernomen in 2023.

Ook voor **studenten** had FARO een aanbod: zij maakten gebruik van de lijsten met stageplekken en thesis-onderwerpen en ontmoetten FARO-medewerkers tijdens gastcolleges. Vijf studenten liepen in 2022 stage bij het steunpunt.

FARO werkte net als de vorige jaren aan het ontwikkelen van **beroepskwalificaties** voor de sector. Onder leiding van AHOVOKS⁸ namen we deel aan werkgroepen voor het opstellen van de kwalificatie ‘Conservator-restaurateur’ en ‘Collectiebeheerder’. Beide profielen worden begin 2023 voltooid en ingeschaald. Ook de aanpassing van beroeps- naar onderwijskwalificaties volgde FARO verder op. We delen de jarenlange ervaring m.b.t. het opstellen van competentieprofielen met het internationale CHARTER-project. FARO gaf advies bij de methodologie voor het opstellen van beroepsprofielen.

In 2022 plaatsten we 229 **vacatures** op de FARO-website, een stijging ten aanzien van 2021 (212), 2020 (163) en 2019 (218). Zoals elk jaar waren educatie en publiekswerking de topscorers. In 2022 waren er ook opvallend meer vacatures voor scenografie en productie. Net zoals andere jaren kwamen de meeste vacatures uit musea.

⁷ Praktijkondersteuning: het steunpunt levert als antwoord op praktijkvragen een actieve dienstverlening met het oog op deskundigheidsbevordering, kwaliteitsbevordering, relevante maatschappelijke en sectorgebonden evoluties, innovatie, professionalisering en een duurzame ontwikkeling van het professionele veld. Het steunpunt begeleidt individuen en organisaties bij de uitbouw van hun erfgoedpraktijk.

⁸ AHOVOKS is een Vlaams overheidsagentschap dat zich samen met verschillende onderwijspartners inzet voor levenslang leren voor iedereen, zie <https://www.ahovoks.be>.

Operationele doelstelling 2: vorming van professionele erfgoedwerkers

“Hiertoe zorgt FARO voor een gedifferentieerd vormingsaanbod voor erfgoedwerkers zodat ze hun competenties verdiepen en hun praktijkervaringen kunnen delen.”

Naast de vaste basiscursussen wil FARO kort op de bal spelen met actuele en **praktijkgerichte opleidingen en collegagroepen**. In 2022 konden professionals deelnemen aan een brede waaier aan opleidingen, zoals een reeks webinars over beleidsplanningstrajecten (i.s.m. Cultuurloket), een collegagroep digitale collectieregistratie, vorming en dokterskabinetten over inclusieve taal, cursusdagen over brandpreventie en barrièremodellen en een asbestopleiding. Het merendeel van deze vormingen is op locatie. Daarnaast werken we bewust aan een online aanbod van kortere en informatieve sessies. Een beperkt aantal vormingen was in 2023 *blended* opgevat en bevatte naast online sessies ook fysieke ontmoetingsmomenten. (Zie overzicht vormingen in tabel 2.)

Voor het ontwikkelen van visie en verdieping heeft FARO een **Plus-aanbod** waarin ervaren erfgoedmedewerkers hun kennis en vaardigheden kunnen verdiepen. In dat kader organiseerden we in 2022 een aantal masterclasses, bijvoorbeeld over verbindende communicatie en meerstemmigheid in het archief. Daarnaast brachten we experts samen op studiedagen, zoals 'Erfgoed en de vier elementen: aarde', een studiedag over polarisatie (samen met de Reinwardt Academie) en een studiedag over de Wapenwet. (Zie overzicht vormingen in tabel 2.)

De interne werkgroep vorming en advies ontwikkelde een **nieuwe interne checklist voor het organiseren van een vorming**. Bijzonder aandachtspunt daarbij was het inzetten op inclusie bij de organisatie en de communicatie over onze vormingen. Daarnaast exploreerde de werkgroep de formule van een labo of lerend netwerk, met het oog op de lancering ervan in 2023.

Over het algemeen waren de **deelnemers ook in 2022 zeer tevreden over het vormingsaanbod**. De gemiddelde score van onze vormingen was 8,2: grote onderscheiding dus. Er waren ook enkele terugkerende verbeterpunten. Zo vragen deelnemers naar meer activerende werkvormen en ervaringsdeling, net als meer praktijkvoorbeelden. Omdat de benamingen van vormingen niet altijd de juiste verwachting wekken, zal de werkgroep vorming en advies in 2023 werken aan een uniform gebruik van termen als 'collegagroep', 'workshop' en 'lerend netwerk'. Deze en andere observaties legden we ook voor aan een **externe klankbordgroep**. Deze groep gaf advies over de verdere strategie m.b.t. ons vormingsaanbod.

OVERZICHT VAN DE FARO-VORMINGEN

FARO organiseerde 80 vormingsactiviteiten (cursussen, collegagroepen, studiedagen, workshops, infosessies, masterclasses enz.: zie tabel 2), goed voor 2.278 effectieve deelnemers. In het totaal werden er 497 vormingsuren geprogrammeerd, waarvan FARO-medewerkers 267 uren gaven.

Onze vormingen krijgen een label naargelang het niveau of de aanpak van de vorming:

- > **Verkenner**: de eerste kennismaking met de sector of het werkterrein;
- > **Basis**: efficiënt inwerken in een nieuw proces of werkterrein;
- > **Praktijk**: verder groeien in het werkterrein met focus op de concrete praktijk;
- > **Labo**: samen met collega's nieuwe invalshoeken ontdekken en tools ontwikkelen;
- > **Plus**: diepgaande kennis verwerven, focus op visievorming en strategie.

In 2022 waren er 2 verkennercursussen, 15 basisvormingen, 53 praktijkvormingen en 10 Plus-vormingen.

> Tabel 2: overzicht van onze vormingen

(Start)datum	Naam vorming	Type
11/01/2022	Beleidsplanning Webinar 4: Participatieve methodieken in een beleidsplanningsproces	Praktijk
17/01/2022	Beleidsplanning Webinar 3: Cijfers en surveys in een beleidsplanningsproces	Praktijk
18/01/2022	Beleidsplanning Webinar 5: Omgevingsanalyse. Interne evaluaties met bijzondere aandacht voor collecties	Praktijk
20/01/2022	Startmoment Erfgoedklasbakken voor de Erfgoeddag(-week)	Praktijk
20/01/2022	Erfgoed en onderwijs	Basis
25/01/2022	Broodje digitaal: erfgoedcellen stellen hun beleidsplannen voor	Praktijk
25/01/2022	Crowdfunding: hoe zorgt u ervoor dat het publiek investeert in uw kleinschalig erfgoedproject? Infosessie	Praktijk
31/01/2022	In goede handen Het collectieplan: de basis voor een efficiënt collectiebeheer	Praktijk
7/02/2022	Groeien in uw nieuwe erfgoedjob	Verkenner
8/02/2022	Beleidsplanning Webinar 5: Omgevingsanalyse. Interne evaluaties met bijzondere aandacht voor collecties	Praktijk
8/02/2022	Workshop ErfgoedApp, augmented reality en ErfgoedBeacons	Basis
11/02/2022	To imagine otherwise: future archives Wie bepaalt de waarde van archieven? Een feministische benadering	Plus
21/02/2022	In goede handen Onderhoud in een erfgoedcontext	Praktijk
21/02/2022	Coachingstraject Erfgoedklasbakken voor de Erfgoeddag-week	Praktijk
22/02 en 8/03/2022	Workshops crowdfunding Hoe zorgt u ervoor dat het publiek investeert in uw kleinschalig erfgoedproject?	Praktijk
24/02/2022	Beleidsplanning Webinar 6: Tussentijds samenvatten en conclusies trekken	Praktijk
24/02/2022	Regiovorming erfgoed en bovenlokale cultuur. Infomoment en intervisie	Praktijk
2/03/2022	Collegagroep Communicatie Mediadeals	Praktijk
7/03/2022	Gevaarlijk erfgoed: vuurwapens en munitie	Plus
8/03/2022	Beleidsplanning Webinar 6: Tussentijds samenvatten en conclusies trekken	Praktijk
8/03/2022	Vol vertrouwen naar een wetenschappelijk verantwoord en duurzaam binnenklimaat	Praktijk
8,22 en 29/03/2022	'Marketing voor cultureel-erfgoedinstellingen	Basis
14/03/2022	Beleidsplanning Inspirerende methodieken uit de toekomstgeletterdheid	Praktijk
17, 22 en 29/03/2022	In goede handen Basiscursus behoud en beheer	Basis
24/03/2022	Workshop ErfgoedApp, augmented reality en ErfgoedBeacons	Basis
24/03/2022	Beleidsplanning Webinar 7: Doelstellingen formuleren	Praktijk
31/03/2022	Collegagroep Communicatie Hoe bouwt u aan een sterk merk?	Praktijk
31/03/2022	Collegagroep digitale collectieregistratie	Praktijk
21/04/2022	Beleidsplanning Webinar 7: Doelstellingen formuleren	Praktijk

21/04/2022 - 10/06/2022	Basisopleiding communicatie voor erfgoedinstellingen	Basis
28/04/2022	To imagine otherwise: future archives Representatie: welke stemmen horen we (niet) in het archief?	Plus
28/04/2022	Workshop ErfgoedApp, augmented reality en ErfgoedBeacons	Basis
2/05/2022	Collegagroep Communicatie Hoe stelt u een briefing op voor een communicatiebureau?	Praktijk
3/05/2022	De Art & Architecture Thesaurus® in de praktijk	Praktijk
6/05/2022	Beleidsplanning Hoe werkt u een beleid voor aanvullende financiering uit?	Praktijk
6/10/2022	Inspiratiedag Buitengewoon Krokuskriebels	Praktijk
19/05/2022	Beleidsplanning Hoe stelt u een begroting op?	Praktijk
27/05/2022	Basiscursus leren waarderen	Basis
3/06/2022	To imagine otherwise: future archives Wat brengt de toekomst voor digitalisering?	Plus
3/06/2022	Basiscursus participatie	Basis
7/06/2022	Beleidsplanning Immaterieel erfgoed en/in collectiebeherende organisaties	Praktijk
7/06/2022	De Communicatiekliniek '22	Praktijk
8/06/2022	Gebruikersgroep auteursrecht	Praktijk
9/06/2022	Erfgoed zonder drempels	Praktijk
14/06/2022	Beleidsplanning Digitale transformatie en digitale maturiteit bij beleidsplanning	Praktijk
17/06/2022	Erfgoed en de 4 elementen: aarde	Plus
27/06/2022	In goede handen Het collectieplan: de basis voor een efficiënt collectiebeheer	Praktijk
27/06/2022	Collegagroep Communicatie Wat is het ABC van efficiënte vormgeving?	Praktijk
16/06/2022	Workshop ErfgoedApp, augmented reality en ErfgoedBeacons	Basis
6/09/2022	Comics @ the museum	Plus
12/09/2022	Groeien in uw nieuwe erfgoedjob	Verkenner
13/09/2022	Basiscursus informatiebeheer voor objectcollecties	Basis
22/09/2022	Presentatiemoment 'Buurten met erfgoed': projectmatig samenwerken met secundair onderwijs	Praktijk
29/09/2022	Collegagroep digitale collectieregistratie	Praktijk
3, 11 en 17/10/2022	In goede handen Basiscursus behoud en beheer	Basis
4/10/2022	Waarom en hoe inclusieve taal hanteren: het FARO-dokterskabinet	Praktijk
4/10/2022	Workshop ErfgoedApp, augmented reality en ErfgoedBeacons	Basis
6 en 20/10/2022	Workshops crowdfunding Hoe zorgt u ervoor dat het publiek investeert in uw kleinschalig erfgoedproject?	Praktijk
10/10/2022	Bedrijfserfgoed. Gluren bij de burens	Praktijk
11/10/2022	Hoe erfgoed inzetten in zorg? Leren door doen!	Praktijk
14/10/2022	Werkessie Erfgoedwijs.be: deel uw lesmateriaal met leerkrachten	Praktijk
14/10/2022	Versterk uw contacten met het onderwijs!	Praktijk

19/10/2022	Infosessie barrièremodel diefstal kunstcollecties	Praktijk
20/10/2022	Erfgoedlab Hoe omgaan met polarisatie?	Plus
24/10/2022	Infosessie hervorming auteursrecht	Praktijk
24/10/2022	In goede handen Depotinrichting als sleutel tot een efficiënt collectiebeheer	Praktijk
25/10/2022	Coachingtraject Krokuskriebels (ism Gezinsbond, Bamm):	Praktijk
8/11/2022	Tweedaagse masterclass gesprekstechnieken: verbindende communicatie	Plus
14/11/2022	In goede handen Veilig en beveiligd	Praktijk
15/11/2022	Aan de slag met Wikipedia in de klas	Praktijk
15/11/2022	Workshop ErfgoedApp, augmented reality en ErfgoedBeacons	Basis
18/11/2022	Al doende leren met een Maakplek: hoe pakt u dat aan?	Praktijk
21/11/2022	In goede handen Bewaren, verpakken en intern transporteren	Praktijk
28/11/2022	Meerstemmigheid in het archief, voor én achter de schermen Masterclass met expert Mirjam Schaap	Plus
29/11/2022	Inclusief samenwerken: hoe richt u als archief de blik naar buiten? Masterclass met Mirjam Schaap	Plus
29/11/2022	Erfgoed en dementie. Hoe creëert u een aanbod voor personen met dementie en hun mantelzorgers?	Praktijk
9/12/2022	Workshop Brandbeveiliging voor lokale en regionale erfgoedspelers	Praktijk
12/12/2022	In goede handen Onderhoud in een erfgoedcontext	Praktijk
13/12/2022	Erfgoeddag en Erfgoedweek: alles wat u over Beestig! wil weten	Praktijk
13 en 20/12/2022	Basiscursus immaterieel erfgoed	Basis

Het gros van de deelnemers zijn professionele erfgoedwerkers, vooral uit de museumsector (zie tabel 3). Toch bereiken we met ons vormingsaanbod nog steeds veel deelnemers van buiten de professionele erfgoedsector. Dit beeld is vergelijkbaar met de procentuele verdeling van de adviezen per type organisatie (zie tabel 4).

> Tabel 3: procentuele verdeling aantal deelnemers aan FARO-vormingen per type organisatie

Type	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	N=2355	N=2437	N=3216	N=2305	N=2182	N=2278
Archiefinstelling	7,10%	4,40%	3,67%	4,60%	6,60%	7,47%
Erfgoedbibliotheek	2,60%	2,10%	2,77%	2,69%	2,52%	3,05%
Erfgoedcel	6,90%	7,70%	9,31%	10,93%	9,67%	8,96%
Dienstverlenende organisatie	4,20%	3,50%	4,37%	3,47%	3,25%	3,15%
Lokale erfgoedvereniging	4,30%	2,20%	1,69%	3,21%	1,97%	1,62%
Museum	26,30%	29,40%	31,26%	32,20%	36,06%	41,30%
Onroerend-erfgoedorganisatie	2,80%	3,20%	1,50%	1,43%	1,37%	2,60%
Andere erfgoedorganisatie	5,00%	4,90%	4,28%	5,29%	3,25%	5,13%
Subtotaal erfgoedsector	59,00%	57,40%	58,85%	63,82%	64,69%	73,28%
Culturele organisatie	6,20%	4,80%	6,35%	6,03%	6,00%	2,60%
Onderwijsorganisatie	3,00%	4,50%	5,31%	3,21%	4,54%	5,20%
Openbaar bestuur	16,60%	13,60%	10,77%	15,62%	10,72%	7,66%
Privépersoon (vrijwilliger)	2,30%	3,20%	3,81%	1,65%	1,88%	1,04%
Student	2,60%	4,60%	3,20%	1,34%	2,11%	0,45%
Zelfstandige/freelancer	1,50%	2,50%	2,35%	1,69%	1,91%	1,00%
Andere organisatie	8,90%	9,70%	9,36%	6,64%	8,15%	8,77%
TOTAAL	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

“Stadsarchief Herentals werkt elk jaar wel op verschillende manieren samen met FARO, maar 2022 springt echt in het oog. Zo mochten we op de expertise van FARO rekenen voor advies in een programma van eisen voor de vernieuwing van het Fraikinmuseum en werden we begeleid bij de opmaak van het aanvraagdossier voor het bekomen van het kwaliteitslabel als erkend cultureel archief. Ook nam FARO de coördinatie op zich om de nodenbevraging en datamonitoring van de Vlaamse archiefsector – twee fundamentele studies – en de daaruit volgende netwerkdag tot een succes te maken. Met ondersteuning van FARO konden we beschermings- en conserveringsmaterialen aan onze Oekraïense collega’s schenken. Tot slot werd ik ook persoonlijk ondersteund in mijn doctoraatsonderzoek. Mijn collega’s en ik weten goed waarvoor we bij FARO terecht kunnen.”

Geerd De Ceulaerde
Diensthooft archief, erfgoed en informatiebeheer –
Stad Herentals

“FARO is sinds mijn start in de erfgoedsector een vaste waarde. Doorheen de jaren kende onze samenwerking verschillende vormen. Altijd staan expertise-uitwisseling en inspiratie centraal. Zo ook in 2022. In de Basiscursus participatie kregen we de kans om tien jaar opgebouwde ervaringen in het opzetten van participatieve projecten vanuit het Red Star Line Museum te delen met tal van collega’s uit de erfgoedsector. We spraken over werken aan erfgoedbewustzijn, tijd nemen, zoeken naar een win-win en oog hebben voor drempels van deelnemers. Het is fijn dat FARO onze expertise erkent en collega’s samenbrengt om met elkaar van gedachten te wisselen en te leren. Verder startte FARO in 2022 ook de gesprekken rond een lerend netwerk cultureel erfgoed en welzijn. Een belangrijk initiatief en netwerk om de krachten te bundelen en zichtbaar te maken: cultureel erfgoed kan een positieve impact hebben op het welzijn van mensen. Zo is voor mensen met een migratieachtergrond het Red Star Line Museum een plek van veerkracht, omdat de verhalen van de landverhuizers erkenning geven aan de impact van migratie op een mensenleven.”

Nadia Babazia
Publiekswerking – outreach, participatie en diversiteit
bij het Red Star Line Museum

DERDE STRATEGISCHE DOELSTELLING:

Kwaliteitsvolle informatie- en adviesverstrekking inspireert en versterkt de cultureel-erfgoedpraktijk in Vlaanderen | Kerntaak praktijkondersteuning: advies

Operationele doelstelling 1: advisering en begeleiding, externe dienstverlening

“Hiertoe verhoogt FARO via advisering en begeleiding op maat de kwaliteit en de deskundigheid van de cultureel-erfgoedpraktijk in Vlaanderen op alle niveaus.”

ADVIEZEN

FARO-medewerkers geven individueel advies over tal van onderwerpen. Een ‘advies’ wordt binnen FARO omschreven als “een schriftelijk of mondeling antwoord op een adviesvraag, waarbij de adviesverlener op basis van uitgevoerde deskresearch of elders ingewonnen informatie een oplossing of een werkwijze voorstelt of nuttige informatie verstrekt. Het advies biedt dus inhoudelijke meerwaarde of is vanuit praktisch oogpunt direct nuttig voor de adviesvrager.”

Uit de gegevens van de adviesregistratie blijkt het volgende:

- > Het aantal geregistreerde adviezen is ten opzichte van 2021 licht gedaald, van 428 naar 396.
- > In tabel 4 staat de verdeling per type adviesvrager. Daaruit blijkt dat ca. 70 % van de adviesvragers cultureel-erfgoedorganisaties zijn, vooral musea en erfgoedcellen.
- > Ruim 74 % van de adviesvragers kreeg een antwoord via e-mail, voor de andere adviezen vond een gesprek plaats via de telefoon of fysiek.
- > De overgrote meerderheid (70 %) van de adviesvragers ontving binnen de vijf dagen een antwoord, 90 % ontving binnen de maand een antwoord. Een langere duurtijd kan te wijten zijn aan het feit dat er eerst een plaatsbezoek moest gebeuren, of dat de adviesvraag eerst verder moest uitgeklaard worden.
- > Wat de inhoud betreft, handelde 33,5 % van de adviesvragen over collectiezorg en -management, 21 % had betrekking op publiekswerking, participatie en diversiteit en 18,5 % betrof regelgeving en het (boven) lokaal cultureel-erfgoedbeleid. Dat is dezelfde top drie als vorig jaar. Er waren ook veel vragen over organisatieontwikkeling (11,4 %), meer bepaald m.b.t. het opmaken van een beleidsplan, omdat in 2022 de nieuwe aanvragen werden voorbereid.

> Tabel 4: procentuele verdeling aantal adviezen per type organisatie

Type	2022 N = 396
Archiefinstelling	6,1%
Erfgoedbibliotheek	2,0%
Erfgoedcel	18,7%
Dienstverlenende organisatie	6,6%
Lokale erfgoedvereniging	3,3%
Museum	30,1%
Onroerend-erfgoedorganisatie	1,5%
Andere erfgoedorganisatie	2,5%
Subtotaal erfgoedsector	70,7%

Culturele organisatie	2,5%
Onderwijsorganisatie	4,5%
Openbaar bestuur	11,6%
Privépersoon (vrijwilliger)	4,8%
Andere	5,9%

BEGELEIDINGSTRAJECTEN OP MAAT

Naast eenmalige adviezen begeleidden we - op hun vraag - ook erfgoedorganisaties tijdens langere trajecten met meerdere interventies. Het kon daarbij gaan om visietrajecten, coaching of werkbezoeken en trajectbegeleidingen ter plaatse m.b.t. behoud en beheer, infrastructuur, publiekswerking enz. Omdat dit veel tijd vraagt, ontwikkelde de werkgroep vorming en advies in 2022 een interne leidraad om te bepalen of een begeleidingstraject kan plaatsvinden of niet.

In 2022 voerden we minder individuele begeleidingssessies uit. Dat kwam omdat het begeleiden van beleidsplanningstrajecten zoveel mogelijk werd gebundeld in collegagroepen of werd opgevangen door individuele vragenuurtjes.

Overzicht van de begeleidingstrajecten

- Archieven uit West-Vlaanderen, groep 2: begeleidingstraject bij het schrijven van een calamiteitenplan (i.s.m. VONK en Provinciaal Archief West-Vlaanderen).
- Damiaanmuseum: traject behalen kwaliteitslabel en regionale indeling.
- Erfgoedlabo Leuven, begeleiding waarden didactische wandplaten: voorbereiding waarden, stakeholderanalyse, keuze methodiek.
- Hogeschool Gent: begeleiding bij aanvraag kwaliteitslabel erfgoedbibliotheek (samen met Vlaamse Erfgoedbibliotheken vzw).
- Limburgse musea: begeleidingstraject voor kwaliteitslabel.
- Musea en archief uit Hasselt, Geel en Genk: terugkomdag calamiteitentraject met hands-on collectiehulpverleningsoefening.
- Provinciebestuur West-Vlaanderen, waardering archief Willy Van den Bussche: voorbereiding, keuze methodiek en moderatie waarderingssessies.
- Stadsarchief Herentals: begeleiding bij aanvraag kwaliteitslabel archief.
- Traject erfgoed en meerstemmigheid, i.s.m. Agentschap Integratie en Inburgering, erfgoedcellen.

EXTERNE ADVIESORGANEN

FARO-medewerkers zetelden ook in 2022 in externe Vlaamse of internationale stuur- of klankbordgroepen, commissies, advies- en bestuursorganen, werkgroepen, taskforces, jury's, enz. Het ging hier niet noodzakelijk over organisaties waarvan FARO als zodanig lid is. Zo gaven we over allerlei thema's professioneel advies aan externen binnen en buiten de sector.

Permanente overleg-, advies- en bestuursorganen

- Adviesraad CAG, Centrum Agrarische Geschiedenis
- Adviesraad CoGent - Collectie van de Gentenaar, musea en erfgoed Gent
- Adviesraad Musea Kortrijk (Abbey Museum - 1302)
- Adviesraad Vakmanschap & Erfgoed (Bokrijk)
- Algemene bestuursvergadering STEPP vzw
- Algemene vergadering Cinea
- Algemene vergadering Vlaamse Erfgoedbibliotheken vzw
- Behoud en beheer overleg/expertengroep/Nederland
- Bestuur SOCIARE vzw
- Bestuursorgaan + algemene vergadering Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk
- COCOBI: overleggroep opleidingen van de VVBAD
- Collegagroep digitale maturiteit (verschillende steunpunten)
- Cultuurbeschermingsoverleg/Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed Nederland
- Cultuuroverleg VRT
- Cultuurtafel, overlegplatform bovenbouworganisaties en steunpunten
- EPALE-ambassadeuroverleg
- ICOFOM, internationaal comité rond museologie van ICOM
- Klankbordgroep COVID-19, georganiseerd door Dep. CJM, kabinet minister Jambon en vertegenwoordigers van de cultuursector
- Klankbordgroep heropening KMSKA. Flankerend beleid, Event Flanders
- Klankbordgroep van het Museum voor de Oudere Technieken (MOT), Grimbergen
- Klankbordgroep veiligheidszorg religieus erfgoed, PARCUM
- Klankbordgroep Virtueel Museum van Vlaamse cultuur en geschiedenis
- LIBISNet Adviesraad
- Museumcommissie Sint-Niklaas
- Museumraad Musea Kortrijk, Texture
- Onderzoekplatform Cultuur, Dep. CJM en steunpunten
- Overlegplatform bovenbouw lokaal vrijetijdsbeleid, VVSG
- Raad van Bestuur Folio
- Raad van patrons en commissarissen, KOERS. Museum van de wielersport
- Raad voor intellectuele eigendom - sectie auteursrechten, FOD Economie
- Sectoraal overleg cultureel erfgoed, Dep. CJM
- Stuurgroep Erfgoed in de Praktijk, Histories vzw
- Stuurgroep Samenwerkingsverband Auteursrecht en Samenleving
- Stuurgroep TRACKS (Kunstenpunt, CEMPER, FARO, AMVB, Archiefpunt, CKV, Letterenhuis, Vlaams Architectuurinstituut, meemoo, Vlaamse overheid)
- Visiegroep digitale strategie Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG)
- Vlaamse Commissie voor Onroerend Erfgoed, Agentschap Onroerend Erfgoed
- Werkgroep Erfgoed, onderdeel van de Gezamenlijke adviesraad voor de VGC, Vlaamse Gemeenschapscommissie
- Wetenschappelijke adviesraad (Academisch Erfgoed en Archief), GUM, Gent
- Wetenschappelijke raad, Liberas
- Wetenschappelijke raad, Museum Hof van Busleyden, Mechelen

Stuur -en klankbordgroepen (tijdelijke projecten)

- Adviesgroep project 'Beleving' van Volkskunde Limburg
- Advisory Group Islamic Heritage, KADOC

- Begeleidingscommissie onderzoeksproject ‘Toeristische ontsluiting van immaterieel erfgoed’, Thomas More hogeschool
- Dialooggroep participatief waarderen, in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Kernteam van de Business Case Digitale Collecties, Dep. CJM
- Klankbordgroep in het kader van ‘Het Verhaal van Vlaanderen’, VRT
- Klankbordgroep Abbey Kortrijk
- Klankbordgroep In Flanders Fields Museum Ieper
- Klankbordgroep ‘Het Geugen van Stuyvenberg’, Erfgoedlab Antwerpen
- Klankbordgroep Corona en basisprotocol cultuur, (Coördinatieceel COVID-19 (Dep. CJM) en Kabinet Jambon)
- Klankbordgroep Designmuseum Gent
- Klankbordgroep Digitale basisinfrastructuur, Dep. CJM
- Klankbordgroep Focus Vakmanschap, Bokrijk
- Klankbordgroep formulieren KIOSK, Dep. CJM
- Klankbordgroep Kantcentrum, Erfgoedcel Brugge
- Klankbordgroep ‘ErfGoedVoelen’, Huis van Alijn, Museum Dr. Guislain en Erfgoedhuis Zusters van Liefde
- Klankbordgroep project Zorgzaam Erfgoed, KU Leuven, Museum Dr. Guislain
- Klankbordgroep sectorgids musea (Vlaamse musea & FARO)
- Klankbordgroep voor conferentie ‘Dig It Up’, i.s.m. Mediawijs, Brussel
- Klankbordgroep, pilootproject herbestemming ‘De Tuin van Heden’ voor sites Sint-Godelieveabdij en Minderbroeders Kapucijnenklooster in Brugge (Toerisme Vlaanderen)
- OSLO cultuur en jeugdinfrastructuur, Dep. CJM
- OSLO doelgericht digitaal transformeren, Dep. CJM
- Partnerraad Digitaal Verenigingsloket, Dep. CJM
- Projectstuurgroep ‘Podiumtechnisch en scenografisch erfgoed Stadsschouwburg’, Brugge
- Projectteam ‘actualisatie beleidsvisie immaterieel erfgoed’, Dep. CJM
- Stuurgroep asbestproject ETWIE
- Stuurgroep stakeholderbevraging beleidsplan, Yper Museum
- Stuurgroep ‘Erfgoed en de vier elementen’, Erfgoedlabo Leuven
- Stuurgroep ‘Reminiscentie bij ouderen met een migratieachtergrond’, onderzoeksproject van Dr. Saloua Berdai Chaouni aan de Karel de Grote Hogeschool
- Stuurgroep Collectie Bulskampveld CAG, Centrum Agrarische Geschiedenis
- Stuurgroep Cultuurbotsing, Erfgoedcel Mechelen
- Stuurgroep depotbeleid van het Dep. CJM en het Agentschap Onroerend Erfgoed
- Stuurgroep ‘Dieper graven in het geheugen’, Erfgoedcellen Brugge en TERF
- Stuurgroep Huis van Alijn expo ‘Licht uit. Pop op’
- Stuurgroep MuMo-onderzoeksproject van MOMU Antwerpen
- Stuurgroep Onderzoeksproject ‘Depotkerken in Vlaanderen? Een onderzoek naar de voorwaarden voor (religieus) erfgoeddepots in Vlaamse kerken’, PARCUM
- Stuurgroep project ‘Boek/Delen’, M Leuven, Musea Brugge
- Stuurgroep project ‘Mmmonk’, Openbare Bibliotheek Brugge, Universiteitsbibliotheek Gent, Grootseminarie Ten Duinen in Brugge en Bisdom Gent
- Stuurgroep project ‘Schafttijd’, Amsab-ISG
- Stuurgroep project ‘Schatten in de schaduw van Sint-Pieter’, KADOC
- Stuurgroep ‘To Imagine Otherwise: future archives’, CEMPER, Letterenhuis, CKV, VAI, FARO en meemoo
- Stuurgroep Veldtekening Kunstenerfgoed
- Stuurgroep Vlaamse erfgoedatabanken, meemoo
- Visiegroep Museum Bachten de Kupe, DVV Westhoek i.s.m. CAG

Jury's (project- en onderzoeksaanvragen, sollicitaties ...)

- Belgische jury voor het Europees Erfgoedlabel
- Selectiecommissie functie voor nieuwe directeur, CAVA
- Jury bovenlokale erfgoedprojecten, erfgoed zuidwest
- Jury cocreatiefonds, technologisch reglement voor Collectie van de Gentenaar

- Jury Scriptieprijs Cultuurmanagement 2022, Universiteit Antwerpen, uitgereikt op 20 mei 2022 aan Jenni Pekkari (Sibelius Academy Finland) met de scriptie: *Fostering cultural participation to address youth disillusionment in the context of the European capital of culture: the case of Oulu2026* en Maaike van Leendert (Radboud U) met de scriptie: *Ik vraag het (niet). Argumenten achter het wel of niet stellen van een geefvraag bij literaire initiatieven uit de vroege coronaperiode*
- Sollicitatiejury communicatiemedewerker, Erfgoedcel Mechelen
- Sollicitatiejury Erfgoed MIDWEST
- Sollicitatiejury Erfgoedcel Kusterfgoed
- Sollicitatiejury Erfgoed Zuidwest
- Wase Erfgoedprijs, juryvoorzitter, Erfgoedcel Waasland + Erfpunt

Werkgroepen, focusgroepen, denktanks, taskforces ...

- CVOS-werkgroep bevragingen, Statistiek Vlaanderen
- Adviesgroep/peer-reviewer, boek 'De vierkante kilometer', in opdracht van STAM en Erfgoedcel Gent
- Adviesgroep/werkbezoek Amsterdam, ICOM Nederland en Museumvereniging
- Adviesgroep/werkbezoek Musea Brugge, toekomstplannen en duurzaamheid
- Adviesgroep/werkbezoek Museum Dhondt-Dhaenens, Sint-Martens-Latem
- Adviesgroep/werkbezoek Red Star Line Museum, Antwerpen
- Brainstormgroep toekomst van Meet in Flanders Academy, EventFlanders, VisitFlanders
- Discussiegroep 'Musea met een beladen thema en meerstemmigheid', i.s.m. Red Star Line Museum, Kazerne Dossin, Museum Dr. Guislain, In Flanders Fields Museum, Africa Museum
- Focusgroep Verbonden profileren, Expertisenetwerk Mens en Samenleving Arteveldehogeschool
- Expertencomité contactdag onroerend erfgoed
- Focusgroep competenties in het vrijwilligerswerk, Dep. CJM
- Focusgroep Sportimonium
- Intervisiegroep communicatieverantwoordelijken, Kortom
- Klankbord Laboproject 'Erfgoed' Regiovorming, Idea Consult
- Klankbordgroep inclusie, Erfgoedcel TERF
- Klankbordgroep Séminaire bande dessinée patrimoniale, Maison Autrique
- Nederlandstalige AAT-redactieraad, KIK, RKD en FARO
- Overleg duurzaamheid, Musea Brugge
- Stuurgroep Bedrijfserfgoed, ETWIE
- Stuurgroep Bouwbedrijf, Vlaams Architectuurinstituut
- Termennetwerk, Dep. Digitaal Vlaanderen
- Werkgroep BCHC (Belgian Committee Carillon Heritage)
- Werkgroep BD Patrimoniale (Maison Autrique)
- Werkgroep beroepskwalificatieprofiel collectiebeheerder, AHOVOKS
- Werkgroep Datamonitoring archiefsector, Archiefpunt, VVBAD en FARO
- Werkgroep i.v.m. afstemming S.M.A.K.-MSK
- Werkgroep Kunstenerfgoed - pilootprojecten nalatenschappen
- Werkgroep MediaLab VUB
- Werkgroep Nodenbevraging archiefsector, Archiefpunt, VVBAD en FARO
- Werkgroep OSLO - financiële data, Dep. CJM
- Werkgroep Privaatrechtelijke archieven, VVBAD
- Werkgroep Restitution Belgium
- Werkgroep Taal en Diversiteit, Antwerpen, Atlas/FARO
- Werkgroep zorg en gebouw, Plantin-Moretusmuseum Antwerpen
- Werkgroep visiebepaling, Toerisme Diest

LESSEN, GASTCOLLEGES, JURY'S HOGER ONDERWIJS

Onze adviseurs geven lessen of gastcolleges, of begeleiden studenten in het formeel hoger onderwijs of bij een erkende vormingsinstelling, in 2022 goed voor een totaal van 24 lessen.

Jury's (begeleiding) studentenopdrachten

- Begeleidingscommissie doctoraat Dan Luo, *Museum Exhibition and its Extension: the Implications of Sensory Cues in Visitor Experiences*, 2020-2024, Vrije Universiteit Brussel. Promotors: Karin Nys en Lieve Doucé
- Begeleidingscommissie doctoraat Sarah Vis, *The role of cultural mediators in youngsters' hyperconnected digital environment: a qualitative media user perspective*, 2019-2025, Vrije Universiteit Brussel. Promotor: Ike Picone
- Begeleiding mediaproject van Bo Cherchy, Shelsia Da Costa, Wassila El Yahyaoui, Mégane Kagisha, Maarit-Lotta Michiels, Damla Anna Umutlu en Ulrike Vangoethem, *Persbeheer binnen musea*, Communicatiewetenschappen VUB. Promotor: Tim Raats
- Jury slotdag erfgoed en onderwijs, Odisee
- Masterthesis, *Een multisensorieel museum*, Lisa Van Raemdonck, Master Kunstwetenschappen, UGent

LESSEN ERFGOEDKLASBAKKEN LAGER EN SECUNDAIR ONDERWIJS

Daarnaast waren verschillende FARO-medewerkers zelf actief tijdens de **Erfgoeddag-week**, waar ze als 'Erfgoedklasbak' leerlingen in het basis- of secundair onderwijs lieten kennismaken met cultureel erfgoed:

- 31/03/2022, de Kunsthumaniora! Antwerpen, testles 'leren argumenteren'
- 25/04/2022, Sint-Lodewijkscollege Brugge, les 'striperfgoed: een originele(re) kijk op 'de' geschiedenis'
- 25/04/2022, Sint-Ritacollege Kontich, les 'leren argumenteren' in zes klassen
- 25/04/2022, Sint-Jozefsinstituut Kontich, les 'slow art'
- 25/04/2022, Lagere School Heilig Hart Oud-Heverlee, les 'aan de slag met volksverhalen'
- 25/04/2022, Sint-Lievenscollege Gent, les 'leren argumenteren'
- 26/04/2022, De Bron Tielt, les 'leren argumenteren'
- 27/04/2022, Sint-Lievenscollege Gent, les 'leren argumenteren'
- 28/04/2022, CDO Noorderkempen Turnhout, les 'striperfgoed: een originele(re) kijk op 'de' geschiedenis'
- 28/04/2022, Sint-Lodewijkscollege (Lokeren), les 'erfgoed & tentoonstellen'
- 29/04/2022, Broederschool Sint-Niklaas, les 'striperfgoed: een originele(re) kijk op 'de' geschiedenis'
- 29/04/2022, Benedictuspoort Gent, opleiding Zorg, les 'object handling'
- 29/04/2022, Libos Puurs-Sint-Amands, les 'erfgoed & tentoonstellen'
- 29/04/2022, basisschool Deuzeldpark Schoten, les 'wat is erfgoed?'

EXTERNE LEZINGEN EN PRESENTATIES VOOR DERDEN

Medewerkers van FARO gaven regelmatig lezingen en presentaties op studiedagen en congressen, of participeerden aan of modereerden panelgesprekken of andere overlegmomenten, georganiseerd door andere organisaties (al dan niet i.s.m. FARO) binnen en buiten de cultureel-erfgoedsector.

- 25/01/2022, presentatie onderzoek en publicatie 'Cultureel erfgoed na corona', SARC
- 10/02/2022, Wat kan de Uitleendienst Erfgoed voor u betekenen? Zorgen voor een topstuk religieus textiel, Dep. CJM, Antwerpen
- 11/02/2022, Wat kan de Uitleendienst Erfgoed voor u betekenen? Zorgen voor een topstuk religieus textiel, Dep. CJM, Leuven
- 09/03/2022, presentatie en gesprek over cultureel erfgoed met Vlaamse Canoncommissie
- 10/03/2022, lezing 'Helden en schurken in strips', Permekebibliotheek Antwerpen
- 10/03/2022, De 10 schadefactoren, PARCUM-cursus registreren voor vrijwilligers, Zwevezele
- 15/03/2022, inleiding + moderatie inspiratiesessie Reveil voor erfgoedcellen & bovenlokale cultuurwerkingen

- 01/04/2022, Goed, beter of best? Reflectie over realistische eisen voor bewaring en risicobeheer. Samen inzetten op depotuitdagingen, Vlaamse overheid, Brussel
- 01/04/2022, Samen inzetten op depotuitdagingen, CJM/OE/FARO-studiedag, Herman Teirlinckgebouw, Brussel
- 19/04/2022, panelgesprek over de Canon van Vlaanderen, Universiteit Gent, opleiding publieksgeschiedenis
- 26/04/2022, Educatie bij archieven, FAAD-studiedag, FAAD i.s.m. Opleiding manama Archivistiek, VUB
- 20/05/2022, moderatie workshop over 'Toekomst publieksgeschiedenis', Dag van de Nieuwste Geschiedenis, Eupen
- 20/05/22, Dag van de Nieuwste Geschiedenis, Klosterberg Eupen, moderatie van het panelgesprek 'Leeszaal of alles digitaal? Visies op het digitaal beschikbaar stellen van erfgoedcollecties'
- 09/06/2022, introductie studiedag 'Erfgoed zonder drempels', i.s.m. AGII, Brussel
- 07/06/2022 tot en met 10/06/2022, digitaal, Communicatiekliniek 2022, moderatie van verschillende sessies van deze editie (i.s.m. Socius, de Ambrassade en Mediaraven)
- 14/06/2022, workshop CHARTER model, EU Heritage Label event, Brussel
- 14/06/2022, Licht uit, spot ... uit?, STEPP vzw contactdag, Stadsschouwburg, Brugge
- 23/08/2022, FARO. The Flemish Institution for the Cultural Heritage, LVR-Museumsberatung, Keulen
- 22-27/08/2022, deelname en presentatie paper tijdens ICOM-congres, Praag
- 15/09/2022, De 10 schadefactoren, PARCUM-cursus registreren voor vrijwilligers, Hulste
- 19/09/2022, workshop ErfgoedApp, Erfgoedcel Merode, Zichem
- 19-22/09/2022, presentatie paper tijdens ICCPR-congres, Antwerpen
- 24/09/2022, rondetafelgesprek 'mapping feministische bewaarstrategieën', Feminist Assembly Month, Het Nieuwe Instituut, Rotterdam
- 04/10/2022, dokterskabinet Inclusieve (beeld)taal, Week van het Nederlands, online
- 13/10/2022, presentatie ErfgoedApp voor Musea Tienen
- 17/10/2022, Droom&denkdag, erfgoedcentrum Hamme
- 17/10/2022, infomoment Erfgoeddag 'Beestig!' op inspiratiedag FMDO, HOWEST, Brugge
- 19/10/2022, workshop CHARTER op conferentie ENCATC, Brussel
- 20/10/2022, workshop ErfgoedApp, STAM Gent, Gent
- 26/10/2022, lezing Koffietafels, Vrouwencentrum, Sint-Niklaas
- 29/10/2022, workshop Erfgoed en dieren op ledendag FMDO, Brugge
- 17/11/2022, infomoment en inspiratiesessie Erfgoeddag door ECRU, Engelhof, Houthalen-Helchteren
- 18/11/2022, organisatie en presentatie ICOM-museumdefinitie workshop, Dep. CJM, Brussel
- 22/11/2022, presentatie CHARTER-project op conferentie project Cyanotypes
- 22/11/2022, STAM Gent, De (on)vergankelijkheid van onderwijserfgoed, moderatie van het panelgesprek met Karl Catteeuw, Jacques Dane en Mike Carremans
- 24/11/2022, interactieve expo's: maak van die passieve kijker een actieve deelnemer, erfgoedcellen Kempen, Geel
- 24/11/2022, infomoment en inspiratiesessie Erfgoeddag door de drie Kempense erfgoedcellen, Gooibeekhoeve, Geel
- 28/11/2022, Maison Autrique, Séminaire BD patrimoniale, moderatie sessies 'Etat des lieux des collections, procédure d'échange et partage des données'
- 2/12/2022, KVS, Foliodag, moderatie sessies 'Gedeelde pool van diverse auteurs', 'Samenwerking met bibliotheken en cultuurhuizen' en 'Redactieprocessen van binnenuit'
- 13/12/2022, Van alarmerende cijfers naar sprekend erfgoed: studiedag 'Slim Geregeld', TU Eindhoven
- 20/12/2022, Houvast, rem of inspiratiebron? Cultureel erfgoed in onzekere tijden. Inspiratiedag lokale vrijetijdscoördinatoren, VVSG, Brussel
- 20/12/2022, Erfgoed zonder drempels, regiomeeting erfgoed zuidwest, Deerlijk

Operationele doelstelling 2: informatie- en kennisplatform

“Hiertoe versterkt FARO zijn kennisbeheer door de verdere uitbouw van het informatie- en kennisplatform waardoor de duurzame ontwikkeling van de cultureel-erfgoedpraktijk in Vlaanderen gestimuleerd en gefaciliteerd wordt.”

In dit onderdeel brengen we verslag uit van de activiteiten van de (digitale) diensten van FARO die de praktijkondersteuning en -ontwikkeling in de sector ondersteunen en stimuleren.

WEBSITES EN DATABANKEN

faro.be is het centrale informatieplatform van FARO voor de cultureel-erfgoedsector. Er werden 1.231 berichten (nieuwsberichten, blogs, vacatures en kalenderitems) gepost, en we telden 252.462 bezoeken (sessies), een stijging t.o.v. vorige jaren, wellicht dankzij vernieuwingen van de website. Begin 2022 rondde we immers het traject af om de website grondig te vereenvoudigen, op te frissen en performanter te maken.

De [projectendatabank](https://faro.be/projectendatabank) (<https://faro.be/projectendatabank>) werd verder aangevuld met de rapporteringen over projecten die met steun van het Dep. CJM in 2022 werden uitgevoerd. In het totaal staan er 252 projecten geregistreerd in deze databank.

FARO beheert gegevens over honderden (erfgoed)organisaties en duizenden personen (erfgoedprofessionals en andere contacten) in een [klientenbeheersysteem](#) (CRM). De gegevens van 1.777 erfgoedorganisaties en -verenigingen staan op [Erfgoedkaart.be](#). Deze kaart wordt ook ingebed op verschillende andere websites, bv. van erfgoedcellen. Via een API kunnen de data hergebruikt worden.

Het aantal gebruikers en incidentmeldingen in de [Databank Incidenten Cultureel Erfgoed](#) (<https://dice.vlaanderen>) neemt verder toe sinds de lancering in 2020. Er werden 463 incidentmeldingen geregistreerd, een lichte stijging t.o.v. 2021 (420). Voor het eerst kwamen de DICE-gebruikers bij FARO samen. Als gebruikersgroep hebben ze het platform positief geëvalueerd. Op basis van deze evaluatie werd de databank op enkele punten aangepast en wordt een handleiding opgemaakt. Er werd ook een model van aansluitingsovereenkomst opgesteld in overleg met de gebruikers.

We beheren ook de website [erfgoeddag.be](#) (zie OD 4.1) en de mobiele applicatie [ErfgoedApp](#) (zie OD 4.3).

DE ERFGOEDWIJZER

Het kennisplatform Erfgoedwijzer werd in 2022 verder uitgebouwd als instrument voor het borgen en online ontsluiten van kennis. De Erfgoedwijzer richt zich tot professionals in de cultureel-erfgoedsector en biedt hen in zes categorieën een reeks praktische stappenplannen, werk- en kennisinstrumenten over erfgoed beheren, bouwen en inrichten, communiceren en promoten, organiseren en plannen, werken met publiek en onderzoeken.

In de loop van het jaar werd de Erfgoedwijzer uitgebreid met een aantal nieuwe dossiers en bijdragen:

- Materialen en soorten collecties | Schelpen, schelpmateriaal, parels en parelmoer
- Gevaarlijk erfgoed | Asbest
- Communicatiepraktijk | Heerlijk helder schrijven? Een fluitje van een cent!
- Corona en/in de erfgoedsector | COVID-19: informatie voor de cultureel-erfgoedsector

Daarnaast werden een aantal bestaande dossiers uitgebreid en herwerkt:

- Collectiemanagement
- Collectiemanagement | Wat is waarden?
- Participatie voor en achter de schermen
- Organisatieontwikkeling
- Beleidsplan
- Werken met vrijwilligers
- Publieksbegeleiding | Digitaal rondleiden: hoe pakt u het aan?

Er kwamen ook vier nieuwe projectfiches bij en doorlopend waren er kleinere verbeteringen en aanpassingen.

UITLEENDIENST ERFGOED

De Uitleendienst Erfgoed (<https://uitleendienst erfgoed.be>) werd in 2019 voor onbepaalde duur door het Dep. CJM aan FARO overgedragen. Er werken tien erfgoedcellen als regionaal uitleenpunt voor de Uitleendienst. In 2022 werden 87 ontleningen gerealiseerd en er werd twintig keer een ontlening verlengd. Dit is een stijging t.o.v. 2021 (59 ontleningen) en 2020 (60 ontleningen). Erfgoedwerkers vinden hun weg naar de Uitleendienst: in 2022 nam het aantal gebruikers (cumulatief) toe van 218 gebruikers (2021) naar 259 gebruikers.

BIBLIOTHEEK

In 2022 zorgde onze vakbibliotheek mee voor ondersteuning van de eigen medewerkers, de medewerkers uit de brede cultureel-erfgoedsector, studenten en andere in cultureel erfgoed geïnteresseerden. In de collectie: een breed aanbod boeken en tijdschriften over erfgoedpraktijkdisciplines en -studies. Daarnaast verlenen we advies en begeleiden we bezoekers, beantwoorden we vragen en verwijzen we door. Er waren 67 uitleningen.

Het collectiebeleid van FARO spitst zich toe op collectievorming rond erfgoedpraktijkdisciplines en -studies als museologie, etnologie, archivalie, bibliotheekwetenschap, publieksgeschiedenis, erfgoedmanagement en cultuurgeschiedenis van het dagelijks leven. Op basis van het collectiebeleidsplan werd de bibliotheekcollectie verder up-to-date gehouden: we registreerden 80 aanwinsten, die werden geïntegreerd in de LIBISNet-bibliotheekcatalogus.

Nog in 2022 werd de bibliotheekcollectie verder geoptimaliseerd door bewaarcollecties te herbestemmen. Naast de herbestemming van een aantal tijdschrifttitels schonken we de 'collectie Pollmann' aan de bibliotheek van het Koninklijk Conservatorium, School of Arts Erasmushogeschool Brussel. Concreet gaat het over een collectie met een belangrijke historische en wetenschappelijke waarde, bestaande uit een verzameling oude drukken (religieuze en wereldlijke liedboeken) uit de 16e tot en met de 19e eeuw (172 werken) en een verzameling recentere drukken (1.200 werken) over volksmuziek en volksliederen, kerkmuziek, muziekpedagogie en volksmuziekinstrumenten. De collectie werd verzameld door Josephus 'Jop' Pollmann (1902-1972), een Nederlandse letterkundige en enthousiast voorvechter van het Nederlandse volkslied.

FARO neemt deel aan het bibliotheeknetwerk LIBISNet en volgt de ontwikkelingen van het bibliotheekstelsel Alma op de voet op. Daarnaast volgen we de evoluties in het vakgebied verder op via diverse studiedagen, netwerkmomenten, workshops e.d.m.

“FARO is voor mij Tine Hermans die in het Provinciehuis een intense discussie over verzekeringen modereert op onze studiedag ‘Lucht’. Jan De Smedt die met zorg naar onze fotografieset kijkt op het overlegmoment van de uitleenpunten in het Stadsarchief Leuven. Wouter Lammens die klankbord speelt en mee op voorhand powerpoints uittest voor de Collegagroep Digitaal. Anne-Cathérine Olbrechts die, naast haar voortdurende expertisedeling over calamiteiten of waarderingen, ook nog evalueert of de broodjes op de workshop brandpreventie in het Scoutsmuseum aan de kwaliteitsnormen voldoen. Bij erfgoed staat voor mij het menselijke centraal, en bij FARO gelukkig ook.”

Nils Roofthoofd
Adviseur erfgoedzorg bij Erfgoedcel Leuven

“Met een project rond schafttijd wou Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis niet enkel een podcastreeks maken met oude en nieuwe mondelinge getuigenissen maar ook het potentieel en de problematiek van deze bronnen aankaarten. Hoe maken we mondelinge getuigenissen in onze collecties zichtbaarder en stellen we ze ter beschikking? Hoe interviewen we kwetsbare groepen? Hoe houden we rekening met de privacy en GDPR-regels? De ontsluitingstechnologieën evolueren zo snel dat het moeilijk is om bij te blijven. Een studiedag kon onmogelijk al deze problematieken behandelen. Projectpartner FARO overtrof onze ambitie door een traject uit te zetten voor de kennisdeling rond mondelinge geschiedenis. De nood hieraan was nog groter dan gedacht: er waren meer dan 100 inschrijvingen voor de kick-off van dit lerend netwerk.”

Martine Vermandere
Coördinator publiekswerking Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis

“Via een opleiding kwam ik in contact met KlasCement, een website die leermiddelen aanbiedt voor leerkrachten. Ik zag meteen mogelijkheden om hier vanuit de erfgoedsector op in te spelen. Bij Histories richtten we ons op erfgoedvrijwilligers. Om ook professionele erfgoedorganisaties aan te spreken, klopte ik met mijn idee aan bij FARO. Zo ontstond een samenwerking waardoor we het platform Erfgoedwijs.be konden lanceren, dat het aanbod rond erfgoed op KlasCement bundelt en onder de aandacht brengt.”

Rob Bartholomees
Stafmedewerker Histories

VIERDE STRATEGISCHE DOELSTELLING:

Het draagvlak voor cultureel erfgoed en het cultureel-erfgoedveld in de samenleving vergroot | Kerntaak beeldvorming en promotie⁹

Operationele doelstelling 1: Erfgoeddag, evenementen

“Hiertoe zorgt FARO ervoor dat, door sectorevenementen zoals Erfgoeddag en via de samenwerking met andere evenementen en campagnes, cultureel erfgoed, cultureel-erfgoedpraktijken en -gemeenschappen in Vlaanderen meer zichtbaar zijn.”

ERFGOEDDAG 2022

Na de grondige evaluatie in 2021 kreeg Erfgoeddag in 2022 een hernieuwd elan. Onder het motto ‘Erfgoeddag maakt school’ werd aan de Erfgoeddag (op zondag 24 april) voor het eerst een ‘Erfgoeddag-week’ gekoppeld, van maandag 25 tot vrijdag 29 april 2022. Doelgroep van die nieuwe week waren leerlingen en leerkrachten in het lager en secundair onderwijs. Het aanbod voor die doelgroep werd door erfgoedwerkers ontwikkeld vanuit drie uitgangspunten:

- > De **Erfgoedklasbak** maakt een les die voor/in de klas gebracht wordt. Klassen hoeven zich zelf niet te verplaatsen, “wij komen naar hen toe”.
- > De sector biedt **vipactiviteiten** aan; geen doordeweekse rondleidingen, maar een bezoek met net dat beetje meer.
- > Erfgoedwerkers of -organisaties bieden (bestaande) lespakketten digitaal aan leerkrachten aan via **Erfgoedwijs.be**.

Dat offensief resulteerde in 450 activiteiten tijdens de Erfgoeddag-week: 190 vipactiviteiten en 260 lessen door Erfgoedklasbakken. Er werden ook 65 nieuwe lespakketten opgeladen op Erfgoedwijs.be. Voor de communicatie van dat aanbod naar leerkrachten en directies konden we rekenen op partners als Cultuurkuur, Klasse, de onderwijskoepels ... Via de UiTdatabank werd en wordt het volledige onderwijsaanbod op Cultuurkuur.be geplaatst.

En verder was er uiteraard ook de ‘gewone’ Erfgoeddag op zondag, met 715 activiteiten en ca. 200.000 bezoekers die onderwijsgeschiedenis in Vlaanderen en Brussel verkenden: vooral tentoonstellingen en rondleidingen waren populair, gevolgd door workshops, wandelingen en lezingen. Ook de ErfgoedApp werd daarbij regelmatig ingezet.

Vorbereiding van Erfgoeddag 2023

Vanaf de zomer werd de sectorcampagne voor Erfgoeddag 2023 klaargestoomd. De nieuwe Erfgoeddag-week werd grondig geëvalueerd en herdoopt tot *Erfgoedweek*. De duur beperkte zich niet meer tot de week na Erfgoeddag, maar omvat voortaan ook de week daarvoor. De gedetacheerde leerkracht blijft aan de slag voor FARO en zal samen met het team de plannen realiseren.

Het nieuwe Erfgoeddagthema ‘Beestig’ maakt het mogelijk om een maatschappijkritisch programma te ontwikkelen. Zo wordt duidelijk dat erfgoedwerkers de vinger aan de pols houden. We werkten nauw sa-

⁹ “Beeldvorming en promotie: het steunpunt organiseert en coördineert sectorale activiteiten die de kennis over het veld bevorderen, die relevante sectorale thema’s onder de aandacht brengen en die de praktijkgemeenschap versterken en promoten, zowel binnen Vlaanderen als internationaal.”

men met CAG voor de inspiratiebrochure en het vormingsprogramma. Dat vormingsprogramma werd trouwens ook wat herzien.

Op basis van de evaluatie van Erfgoeddag in 2021 stelden we onze coördinatierol en de andere verantwoordelijkheden wat bij. Het werk van de lokale coördinatoren Erfgoeddag bestaat erin het evenement op de agenda te zetten in hun gemeente en activiteiten te ondersteunen; regionale coördinatoren worden explicieter als programmator gezien. Zij realiseren en communiceren het programma in hun regio. Ze stimuleren samenwerking en zoeken partners. FARO is er ten slotte als *facilitator* en biedt inspiratie, organiseert vorming en begeleiding, voorziet in de praktische ondersteuning (databank) en zorgt ook voor de overkoepelende (landelijke) communicatie (campagne, website ...) naar sector en publiek.

ANDERE EVENEMENTEN

Daarnaast ondersteunt FARO het draagvlak en de bekendheid van evenementen die ook (cultureel) erfgoed voor het voetlicht brengen. Zoals daar zijn: de Nachten van de Geschiedenis, Open Monumentendag, Dag van de Trage Weg, Open Kerkendag, Reveil, Immaterieel Erfgoed Leeft, Dag van de Ambachten, Archeologiedagen, #AskaCurator, Festival van de Architectuur, de (internationale) Archieven- en Museumdag enzovoort. We zetten daarbij onze communicatiemix in om te werven (om bijvoorbeeld activiteiten aan te melden), te informeren en te sensibiliseren (om activiteiten bij te wonen). Het evenementiële karakter en de receptuur om vergelijkbare evenementen te organiseren zijn niet alleen interessant omwille van de inhoud die ze brengen, maar ook omwille van de gebruikte methodologie en evaluatie.

DE ERFGOEDAPP

De ErfgoedApp groeide in 2022 verder en haalde een recordaantal downloads. Het aantal tours steeg tot boven de 500. We lanceerden uniforme en herkenbare bordjes die aangeven dat er op een plek of locatie een boeiend verhaal met de ErfgoedApp te beleven valt. Daardoor is het nog eenvoudiger geworden om met de ErfgoedApp verhalen op locatie aan te bieden.

De website van de ErfgoedApp kreeg een make-over en is nu volledig viertalig. De website kreeg ook een nieuwe url: <https://erfgoed.app>. Ook brachten we de ErfgoedBeacon 4.0 uit. Die kan zowel binnen als buiten gebruikt worden en draagt het logo van de ErfgoedApp. Om de app nog beter en gebruiksvriendelijker te maken werkten we intensief samen met de gemeenschap van makers.

Er vonden acht workshops ErfgoedApp plaats, waarvan twee op verplaatsing in Gent en Zichem op uitnodiging van erfgoedcellen. De workshops zorgden voor de verdere groei van de makersgemeenschap naar meer dan 1.100 makers.

Operationele doelstelling 2: tijdschrift *faro* en publicaties FARO

“Hiertoe bevorderen het tijdschrift en de publicaties van FARO de kennis en inzichten over het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen en brengen ze actuele sectorale thema’s onder de aandacht.”

FARO | TIJDSCHRIFT OVER CULTUREEL ERFGOED

Net als de voorbije jaren verscheen *faro* ook in 2022 vier keer. Aan het format werd niets gewijzigd; uit de stakeholderbevraging eind 2021 kwam een grote tevredenheid naar voren. Inhoudelijk was er wel de vraag naar meer artikels over buitenlandse, internationale voorbeelden en praktijken. Daar probeert de redactie dus een mouw aan te passen. Verder bleef de vertrouwde combinatie van losse artikels, vaste rubrieken en dossiers behouden.

faro verscheen in 2022 in maart, juni, september en december. In volume besloeg deze jaargang een totaal van 318 pagina’s (maart: 76 p., juni: 82 p., september: 82 p. en december: 78 p.). In alle vier edities werd een dossier opgenomen. Dat ging achtereenvolgens over *Integrated Pest Management*, ethiek en deontologie, de asbestproblematiek (in nauwe samenwerking met ETWIE) en, ten slotte, de archieven anno 2022. Voorafgaand aan elk dossier werd geregeld een *call for papers* gelanceerd via de website en nieuwsbrief, om geïnteresseerde kandidaat-auteurs de kans te bieden om bij te dragen. *faro* is en blijft immers een blad voor en door de sector.

De inhoudelijke koers werd en wordt bepaald door de redactie. Die bestaat uit FARO-medewerkers en wordt gecoördineerd door de hoofdredacteur. Daarnaast is er ook de kernredactie: die bestaat uit de eindredacteurs, de beeldredacteur, de vormgever en de hoofdredacteur. Zij volgen de productie en distributie op de voet en zorgen ervoor dat de edities daadwerkelijk worden gerealiseerd. Elk nummer wordt na verschijning uitgebreid geëvalueerd. Elk ingezonden abstract (in 2022 waren dat er dertien) wordt besproken en de auteur(s) worden aangeschreven met hetzij een vraag om een artikel te schrijven, hetzij een vraag naar meer uitleg of een vriendelijke weigering, telkens voorzien van de nodige argumenten.

Lees FARO - MAGAZINE OVER ERFGOED

We zijn ook lid van de koepel van de culturele, literaire en erfgoedtijdschriften Folio (zie <https://www.foliomagazines.be>): hier delen we niet alleen regelmatig artikels, maar ook onze eigen ervaringen m.b.t. redactiewerking, vormgeving, promotie en tal van andere inhoudelijke, vormelijke, zakelijke en methodologische onderwerpen. Folio telt ondertussen een veertigtal collega-tijdschriften, ook uit de cultureel-erfgoedsector. We werken ook actief mee aan de jaarlijkse Foliodag. De hoofdredacteur van *faro* zetelt ook in het bestuursorgaan van Folio.

Overzicht van de artikels in *faro* | *tijdschrift over cultureel erfgoed*, jaargang 15, 2022. (Werden niet opgenomen: de vaste rubrieken Editio en Telex.)

MAART: *faro* | tijdschrift over cultureel erfgoed, 15 (2022) 1

- > B. DEMARSIN, 'Restitutie van koloniaal erfgoed. Een nieuw (federaal) beleid', p. 6-11.
- > R. DAENEN, 'Een andere blik op het Louvre. Strips als vertelinstrument', p. 12-16.
- > E. SEGHERS, 'De magische lantaarn: beeldsporen naar het heden. Massamedium avant la lettre in de kijker', p. 18-23.
- > R. VANMOLKOT, 'Sprekend erfgoed | Kan artistiek erfgoed de herinnering redden?', p. 24-25.
- > E. BEGINE en M. VAN MEERHAEGHE, 'Terug naar school. Recordeditie Erfgoeddag 2022', p. 26-31.
- > K. GRINELL en A. HÖGBERG, 'Erfgoedbeleid in Europa | Zweedse museumwet maakt onderzoek in musea mogelijk', p. 32-37.
- > O. VAN OOST, 'Een wet met impact', p. 38-39.
- > R. DAENEN, 'De Expat | François Mairesse', p. 40.
- > R. DAENEN, 'Erfgoedplek | Met stoom en ponskaarten. De plek van Ann Dooms', p. 74.
- > DOSSIER: Integrated Pest Management
  - W. LAMMENS, 'Beschermen is meer dan bestrijden. Risicobeheersing als leidmotief', p. 42-43.
  - A. DEKNOPPER, "'Wees insecten te slim af". IPM in de praktijk van een interieurwachter', p. 44-47.
  - G. VAN OPSTAL, 'Insecten tegen insecten. De strijd tegen de kleine klopper', p. 48-49.
  - I. DE POURCQ, B. DIERICKX en UUR STAES, 'Papiervisjes vangen in het depot. IPM in de praktijk', p. 50-53.
  - J. LAMBRECHTS, 'Alle kleine bee(s)tjes helpen. Determinatie en monitoring van insecten', p. 54-59.
  - A.-C. OLBRECHTS, 'Het atelier | "Waar creatief denken en wetenschap samenkomen. De werkplek van: Wies Stortelder, wetenschappelijk assistent en textielconservator / KIK', p. 60-61.
  - T. HERMANS en J. LAMBRECHTS, 'Pesticiden: erfenis en toekomst. Spuiten en strooien', p. 62-67.
  - T. HERMANS en J. LAMBRECHTS, 'Negen warm aanbevolen IPM-publicaties. Stil uw kennishonger', p. 68-69.
  - H. JAESCHKE, 'Wat knabbelt daar aan de collecties? Partnerschappen in IPM', p. 70-73.

JUNI: *faro* | tijdschrift over cultureel erfgoed, 15 (2022) 2

- > M. VAN MEERHAEGHE, 'Erfgoeddag 2022: u was (weer) geweldig. Erfgoeddag maakt school', p. 6-7.
- > E. BEGINE en H. VAN GENECHTEN, 'De Erfgoedklasbak als ambassadeur. Geslaagd grootschalig experiment', p. 8-11.
- > S. STEENHUYZEN en A. VANDER STICHELE, 'Uw noden en wensen. Waar loopt de erfgoedsector in Vlaanderen tegenaan?', p. 12-19.
- > R. DAENEN, 'Sprekend erfgoed | Er was eens ...', p. 20-21.
- > H. VAN GENECHTEN, 'Tijdelijk project wordt blijver. Jong publiek wint terrein in S.M.A.K. en MSK', p. 22-27.
- > A. S. BECK, 'Erfgoedbeleid in Europa | Kennisproductie en verplicht archeologisch onderzoek. Wat is kennis?', p. 28-33.
- > H. VAN GENECHTEN, 'Het atelier | "Een verhalentraject is nooit een rechte lijn". De werkplek van: Nadia Babazia, publiekswerker in het Antwerpse Red Star Line Museum', p. 34-35.
- > K. SWERTS, 'Trippen op toeristisch erfgoed. 100 jaar Vlaamse Toeristenbond', p. 36-39.
- > R. DAENEN, 'De Expat | Geraldine Reymenants', p. 40.
- > R. DAENEN, 'Erfgoedplek | Begraven in het zand van zijn jeugd. De plek van Hans Mortelmans', p. 74.
- > DOSSIER: Ethiek en deontologie
  - J. VAN LEEUWEN, 'Ethiek en deontologie: ook u krijgt ermee te maken', p. 42.
  - J. VAN LEEUWEN, 'Een goed begin, maar niet meer dan dat. Deontologische codes', p. 43-47.
  - I. MINTEN, 'Een instrument voor een gezonde organisatiecultuur. Goed bestuur', p. 48-49.
  - O. VAN OOST, 'Help, ik word leidinggevende! Ethiek in de organisatie via TGI', p. 50-54.

- O. VAN OOST en J. DOBBELS, 'Leestips ethiek en deontologie', p. 55.
- J. VAN LEEUWEN, K. D'HAMERS en E. DOESSELAERE, 'Praat erover! Drie gesprekstechnieken uit de toegepaste filosofie', p. 56-59.
- M. LOEF en P. HULTSING, 'Hoe omgaan met online beladen archieven? Behoeften en rechten vs. schadelijke gevolgen', p. 60-61.
- E. DOESSELAERE, 'Op zoek naar het evenwicht. Ethische richtlijnen rond immaterieel erfgoed', p. 62-65.
- B. MAGNUS, 'Hoe ethisch is gezichtsherkenning op erfgoedcollecties? Nieuwe techniek, nieuwe vragen', p. 66-71.
- A.-C. OLBRECHTS en J. LAMBRECHTS, "'Geen hobby maar een echt beroep". De E.C.C.O.-code in de praktijk', p. 72-73.
- J. VAN LEEUWEN, J. DOBBELS en R. DAENEN, 'Zes internationale stemmen. Ethiek in de praktijk', p. 74-77.

SEPTEMBER: *faro* | tijdschrift over cultureel erfgoed, 15 (2022) 3

- > O. VAN OOST, 'Het moedige museum. Het belang van revolte en intellectueel debat in het Musée de l'Homme', p. 6-11.
- > R. VAN PUYMBROECK, '40 jaar Jenevermuseum, 40 jaar vakmanschap. De kracht van een sterk drankje', p. 12-16.
- > O. VAN OOST en R. DAENEN, "'We waren niemand, en wilden iemand zijn. Piet Chielens (IFFM) met pensioen', p. 17-21.
- > R. DAENEN, 'Sprekend erfgoed | Een stripverhaal in hout', p. 22-23.
- > S. STEENHUYZEN en A. VANDER STICHELE, 'Wat vindt u van ons? FARO-dienstverlening en communicatiemix geëvalueerd', p. 24-31.
- > E. DOESSELAERE en J. DOBBELS, "'Soms heb je gewoon een andere lens nodig om iets te kunnen zien". Onderzoeker met een missie', p. 32-35.
- > R. DAENEN, 'Het atelier | "Wat niet gecontroleerd is, werkt niet". De werkplek van: Bernard Meier, zelfstandig klokkenrestaurator in Kapellen', p. 36-37.
- > J. DOBBELS en J. WALTERUS, "'Het publiek is een echte ambassadeur". Pensionering An Renard en Trudi Noordermeer', p. 38-43.
- > R. DAENEN, 'De Expat | Valerie Trouet', p. 44.
- > S. THEUWISSEN, 'Erfgoedplek | Oh la la la. De plek van Jimmy Dewit', p. 78.
- > DOSSIER: Gevaarlijk erfgoed - asbest
  - J. JANUARIUS, 'De a van asbest. Wat kan u onder a allemaal verwachten?', p. 46-47.
  - P. GURDEBEKE, 'Door de bril van de geoloog. Asbest als delfstof en de onwaarschijnlijke mijn in België', p. 48-51.
  - P. LOOCKX, 'The best of asbest. Asbestobjecten uit collecties', p. 52-54.
  - 'Asbest in cijfers', p. 55.
  - J. JANUARIUS, 'Er zit asbest in mijn collectie. Wat nu? Zes praktijkgetuigenissen', p. 56-59.
  - K. VON LERBER, 'Een giftige calamiteit. Reinigen zonderzorgen', p. 60-65.
  - J. JANUARIUS, "'We moeten het over asbest hebben". Over het belang van asbest vandaag', p. 66-69.
  - J. JANUARIUS, 'Op zoek naar een beladen verleden. Asbest en onderzoek', p. 70-73.
  - P. LOOCKX, 'En wat nu? Over het belang van een asbestbeheersprogramma', p. 74-77.

DECEMBER: *faro* | tijdschrift over cultureel erfgoed, 15 (2022) 4

- > R. DAENEN, "'Dit is een echt doe-boek voor politici". Grensverleggend onderzoek met duidelijke aanbevelingen', p. 6-11.
- > R. DAENEN, 'Een heel andere blik op de collectie. Strips als middel', p. 12-17.
- > J. VAN LEEUWEN, 'Volksverhalen in de klas: magie gegarandeerd. Terugblik op de Erfgoedweek 2022', p. 18-21.
- > J. VAN DOORSSELAERE, 'Erfgoeddag maakt / raakt school. Connecteren en valoriseren', p. 22-25.
- > R. DAENEN, 'Sprekend erfgoed | Neuken voor de vrede', p. 26-27.
- > B. DEMASURE en S. LEFÈVRE, 'Participatie bij onderzoek, hoe doe je dat? Aanbevelingen na het onderzoek naar de wagenmakerij', p. 28-31.
- > J. LAMBRECHTS, 'De Expat | Hélène Blanpain', p. 32.

- > R. DAENEN, 'Erfgoedplek | "Ik ben graag in het archief". De plek van Tom Naegels', p. 78.
- > Dossier: Maatschappelijke uitdagingen voor archieven
  - J. DOBBELS, 'Welke maatschappelijke uitdagingen voor de archiefsector?', p. 34.
  - J. DOBBELS, 'De andere blik van het archief. Maatschappelijke relevantie, iemand?', p. 35-37.
  - A. VANDER STICHELE en J. DOBBELS, 'De zorgen van de archivaris. Resultaten nodenbevraging archieven', p. 38-43.
  - J. DOBBELS, "'Archieven moeten een spiegel zijn van de maatschappij". Zes stemmen uit de archiefsector', p. 44-47.
  - A.C. OLBRECHTS, 'Een voorbereid mens is er twee waard. Calamiteitenplan: zelf schrijven of uitbesteden?', p. 48-49.
  - J. LAMBRECHTS, 'Leestips calamiteitenplan en preventieve conservering', p. 51.
  - J. VAN LEEUWEN en H. VAN GENECHTEN, 'Veel meer dan een obligaat vinkje. Participatie in archieven', p. 52-55.
  - W. VANNESTE, 'Mijn naam is Janus. Over de culturele erfgoedwerking van archieven', p. 56-57.
  - J. DOBBELS en R. DAENEN, 'Naar de leeszaal of alles digitaal? Uitdagingen bij het digitaliseren van analoge archiefcollecties', p. 58-63.
  - J. DOBBELS, 'Het atelier | "We zijn helemaal op elkaar ingespeeld". De werkplek van: Stephane Debonne, Kristien Bocksoen en Marnick Vanuxem, vrijwilligers bij Stadsarchief Ieper, p. 64-65.
  - K. D'HAMERS en E. DOESSELAERE, 'Meerstemmigheid en inclusie in het archief. De veranderde positie van de archivaris', p. 66-69.
  - R. DEBO, J. DEN HEIJER en F. HENDRIKS, 'Omgaan met bedrijfserfgoed. Wat zeggen archieven over het verleden van bedrijven?', p. 70-73.

Andere FARO-publicaties

- > Gedrukte publicaties
  - Poli Roumeliotis. *Erfgoedprojecten op secundaire scholen. Een werkboek 'Buurten met erfgoed' voor de leerkracht.*
  - Eva Begine, Michelle Van Meerhaeghe. *Erfgoeddag & onderwijs. Dat smaakt naar meer! Terug- en vooruitblik op de Erfgoedweek.*
  - Michelle Van Meerhaeghe, Eva Begine, Roel Daenen en gastauteurs. *Beestig! Inspiratiebrochure Erfgoeddag en Erfgoedweek 2023.*
  - Jeroen Walterus, Roel Daenen, Olga Van Oost e.a. *Jaarverslag FARO 2021.*
- > Digitale publicaties (pdf)
  - Jacqueline van Leeuwen (coördinatie), Eva Begine, Katrijn D'hamers, Tine Hermans, Julie Lambrechts, Anne Milkers, Anne-Cathérine Olbrechts, Saidja Steenhuyzen, Hildegard Van Genechten, Olga Van Oost, Alexander Vander Stichele, Gregory Vercauteren. *De blik vooruit. Actuele trends en thema's voor beleidsplanningstrajecten.*
  - FARO, "*Begin bij jezelf.*" *Diversiteitsplan FARO 2022-2027.*
  - Kathleen Boel, Binita Pinoy. *Erfgoed zonder drempels. Een praktische handleiding om te werken aan een toegankelijke en inclusieve erfgoedwerking.*
  - Tine Hermans en Eva Coudyzer. *De Art & Architecture Thesaurus®: terug van nooit weggeweest? Standaardthesauri als essentieel onderdeel van een digitale strategie.*
  - Annelies Cosaert, Anne-Cathérine Olbrechts e.a. *Energiecrisis. Mogelijke energiebesparingen in het binnenklimaat voor de cultureel-erfgoedsector.*
  - Mieke Van Doorselaer, Katrijn D'hamers, Hildegard Van Genechten. *Webinar 'Digitaal live gidsen'. Verslag.*
  - Jacqueline van Leeuwen en Anne-Cathérine Olbrechts. *Competenties voor cowaarderen.*

2022 was een vruchtbaar jaar voor de FARO-publicaties. U vindt het volledige overzicht op <https://faro.be/publicaties>. We gaven zelf, maar vaak ook in nauwe samenwerking met andere organisaties, zowel digitale als fysieke publicaties uit.

In aanloop naar Erfgoeddag '22 werkten we met VRT aan een uitgebreid erfgoedluik in de *Edubox Cultuur*, inclusief een beeldreportage over *Tintin au Congo* en seksisme in strip(s)(erfgoed). Ook naar aanleiding van diezelfde editie kwam er een digitale scheurkalender voor scholen, *Van boer tot bord*, in

nauwe samenwerking met Abdijmuseum Ten Duinen, Cultuuroverleg IJzervallei, Fruitbelevingscentrum Stroopfabriek Borgloon, Intergemeentelijke samenwerking Viertoren en Centrum Agrarische Geschiedenis.

Na de succesvolle initiatieven voor het onderwijs (n.a.v. Erfgoeddag 2022), met o.a. de Erfgoedklasbakkenactie, Erfgoedwijs.be en het vipaanbod (zie hierboven) werden de ervaringen gebundeld in *Erfgoeddag & onderwijs. Dat smaakt naar meer!* Die uitgebreide brochure boordevol inzichten, ervaringen en tips werd samen met de *Inspiratiebrochure Erfgoeddag 2023* naar alle Erfgoeddagdeelnemers, lokale en regionale coördinatoren en partners gestuurd. We publiceerde aansluitend bij dit thema ook de handleiding *Erfgoedprojecten op secundaire scholen. Een werkboek 'Buurten met erfgoed' voor de leerkracht.*

We deelden ook ons (interne) diversiteitsplan, *'Begin bij jezelf.' Diversiteitsplan FARO 2022-2027* en werkten met het Agentschap Integratie en Inburgering aan de brochure *Erfgoed zonder drempels*. Die was het resultaat van een traject dat tussen 2020 en 2022 liep tussen een groep erfgoedcellen en musea. Samen werkten we aan een visie, doelstellingenkader en actieplan voor inclusie en meerstemmigheid in erfgoed.

HIER BEWAREN WE ONZE ARCHIVARISSEN

“Als startende lokale coördinator zat ik met heel wat vragen over Erfgoeddag. Hoe maak ik het thema concreet? Hoe kan ik de communicatie vlot laten verlopen? Wat kan ik doen om mijn aanbod diverser te maken? Gelukkig kon ik voor al deze kwesties én de meer alledaagse, praktische problemen – want die zijn er uiteraard ook – terugvallen op steun vanuit FARO. ‘Erfgoeddag maakt school’ vond plaats tijdens de uitlopers van de coronatijd. Het is dankzij to-the-pointadvies en expertise-uitwisseling met collega’s dat we er hier een veilig en flexibel evenement van konden maken.”

Sarah Verplancke
Erfgoedconsulent bij Erfgoedcel Brugge

“In 2022 speelde FARO een cruciale rol voor Modemuseum Hasselt en voor mezelf als directeur. Ofschoon het trekken van een beleidsplanning een primeur was voor mij, verliep de weg ernaartoe bijzonder vlot en vonden alle betrokkenen – en dit waren er veel – het een boeiende uitdaging. Dit was in niet onbelangrijke mate te danken aan FARO. De overzichtelijke webinarreeks zette de mijlpalen uit voor het project, creëerde het kader, vormde een stok achter de deur en opende mijn blik voor urgente thema’s die het museale veld vandaag bepalen. Ik voelde me enorm gesteund en geïnspireerd dankzij de deskundige toelichtingen en betrokken feedback van Jacqueline, de expert-beleidsplanner bij uitstek!”

Karolien De Clippel
Directeur bij Modemuseum Hasselt

Operationele doelstelling 3: communicatie en media

“Hiertoe stimuleert FARO de positieve beeldvorming over het cultureel erfgoed bij de opinie-makers en de burgers in Vlaanderen en wanneer relevant en haalbaar ook in het buitenland, door een dynamisch communicatie-, pers- en socialemediabeleid.”

Ook in 2022 werkten we nauw samen met de media. Zo was er de samenwerking met de gratis krant *Metro*, waarin we een reeks representatieve en tegelijk ook verrassende beelden (en bijhorende teksten) brachten over de **Erfgoeddag 2022**. Die hadden we ‘geogst’ na een oproep bij de sector. Naar aanleiding van de Erfgoeddag en de Erfgoeddag-week was er zoals vanouds een enorme aandacht van de media: zowel kranten, tijdschriften, radiobulletins als televisiejournals besteedden aandacht aan deze editie. In bijvoorbeeld *Iedereen Beroemd* ging zanger Raymond van het Groenewoud langs in zijn oude school om herinneringen op te halen. We hadden i.h.k.v. Erfgoeddag een mediadeal met één, Radio 2 en *Metro*. Dat resulteerde in spots (op tv en op de radio), vermeldingen in de nieuwsbrief, ‘redactionele vermeldingen’ en de voornoemde campagne in de krant. Naar aanleiding van die (veranderde) mediadeal met de VRT schreven we net voor Erfgoeddag overigens een opiniestuk in *De Standaard*, “Welke openbare omroep willen we?”.

Journalisten en redacties weten FARO vlot te vinden voor allerlei erfgoedgerelateerde vragen. Ook redactioneel krijgen we regelmatig uitgebreide airplay, over bijvoorbeeld koffiemaaltijden (Katrijn D’hamers op Radio 1), musea (Olga Van Oost in *Voorproevers* op Radio 1)¹⁰, educatie in musea (Hildegarde Van Genechten in *De Standaard Weekblad*) en strip erfgoed (Roel Daenen in *De Wereld van Sofie* op Radio 1)¹¹. We stuurden regelmatig persberichten uit, hetzij over eigen initiatieven of realisaties, hetzij over acties waaraan we meewerkten. Alle FARO-persberichten vindt u op <https://faro.be/persberichten>.

Ook namen we opnieuw trouw deel aan het **Cultuuroverleg van VRT**, waarin we samen met een aantal andere vertegenwoordigers van de cultuursector (waaronder steunpunten, cultuurorganisaties en kunstenhuizen) de aanpak en de realisaties van de openbare omroep op ‘het brede cultuurvlak’ bekijken, en bespreken hoe de samenwerking met deze twee sectoren – media en cultuur – beter kan.

Op het vlak van de **sociale media** verfijnden we in 2022 onze aanpak. Zo zetten we ons Twitteraccount op pauze, omdat we expliciet de inzet van onze kanalen (en dus onze tijd en aandacht) beter willen valoriseren. Op Facebook (FARO, Erfgoeddag & ErfgoedApp) en Instagram (Erfgoeddag en ErfgoedApp) blijven we werken, en spelen we in op de actualiteit, zowel binnen als buiten de FARO-context (o.a. de grote erfgoedevenementen, maar ook expo’s en andere initiatieven). We hadden in 2022 een grote Google Ads-campagne lopen voor Erfgoeddag, wat resulteerde in een forse toename van de bezoekersaantallen op de website. Ten slotte sensibiliseerden we de collega’s ook om actiever gebruik te maken van LinkedIn, als professioneel communicatiekanaal.

¹⁰ <https://www.vrt.be/vrtnu/podcasts/radio1/v/voorproevers/1/een-museum--wat-het-is-en-zou-kunnen-zijn>

¹¹ <https://radio1.be/luister/select/de-wereld-van-sofie/roel-daenen-een-professor-in-een-strip-is-iemand-die-dingen-mogelijk-maakt-die-normale-mensen-niet-vermogen>

VIJFDE STRATEGISCHE DOELSTELLING:

Onderzoek, experiment en ontwikkeling van nieuwe praktijken innoveren de werking van het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen | Kerntaak praktijkontwikkeling¹²

Operationele doelstelling 1: veldanalyse en onderzoek

“Hiertoe draagt FARO bij aan de onderbouwing van de continue evaluatie en ontwikkeling van het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen door gegevensverzameling en veldanalyse en door de uitvoering van een onderzoeksagenda.”

In overeenstemming met het Afsprakenkader Onderzoek dat FARO afsloot met het Dep. CJM werkten we in 2022 verder aan de **sectorale monitoring**. De in 2021 opgestarte veldverkenning mondde uit in een globaal plan van aanpak, dat elke twee jaar een subsector van de cultureel-erfgoedsector monitort. In 2022 was dat de archiefsector: in het voorjaar liep een traject met een vertegenwoordiging van de Vlaamse archiefsector om een vragenlijst met relevante indicatoren op te stellen. In het najaar van 2022 werd de eerste golf van de nieuwe ‘monitor archieven’ uitgerold. 77 professionele archieven namen deel en vulden de monitor in.

In september 2022 stelden we het nieuwe **registratiekader museumbezoek** voor dat we opstelden op vraag van en samen met de Vlaamse museumsector. Het doel hiervan is om vanaf 2024 op een uniforme wijze gegevens te verzamelen over museumbezoeken, waarbij de volledige breedte van de publieksgerichte museumwerking in beeld komt (zowel fysiek als digitaal).

In de loop van 2022 organiseerden we met verschillende sectorale spelers ook een aantal **nodenbevragingen**:

- > Samen met de Vlaamse Erfgoedbibliotheken (VEB) organiseerden we een brede nodenbevraging bij alle gekende Vlaamse erfgoedbibliotheken (dus niet enkel bij de erkende en/of gesubsidieerde). De VEB gebruikte de inzichten uit deze bevraging voor de opmaak van hun nieuwe beleidsplan.
- > Samen met Archiefpunt en de VVBAD hielden we een nodenbevraging bij het brede archiefveld (zowel de professionele als niet-professionele, publiek- als privaatrechtelijke archieven). Een eerste analyse van de resultaten verscheen in *faro*. Archiefpunt gebruikte de inzichten uit de bevraging bij de opmaak van zijn nieuwe beleidsplan.
- > Samen met Histories lanceerden we een bevraging bij de vrijwillige erfgoedorganisaties. Naast een beperkte nodenbevraging wilden we nagaan in welke mate het vrijwillige erfgoedveld getroffen werd door de COVID-19-pandemie en hoe het de toekomst ziet. Ook Histories gebruikte inzichten uit deze bevraging bij de opmaak van het nieuwe beleidsplan.

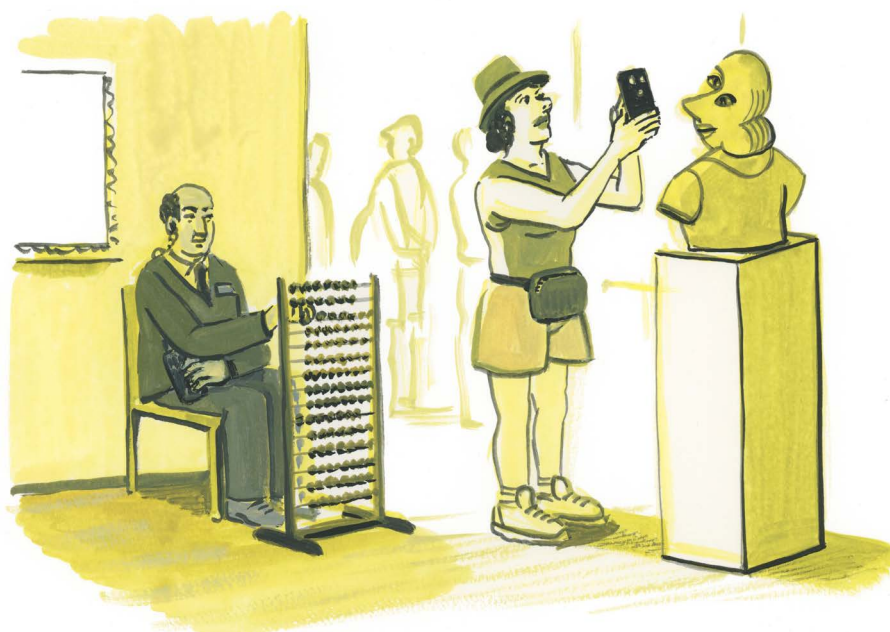
Samen met de andere sectorale steunpunten, het Kenniscentrum Cultuur, Jeugd en Media en het Dep. CJM werkte FARO ook in 2022 mee aan de opmaak van een gemeenschappelijke onderzoeksagenda.

¹² “Praktijkontwikkeling: het steunpunt levert een bijdrage aan een continue ontwikkeling van het veld, op basis van evaluatie, onderzoek en kennisontwikkeling. Op vraag stelt het steunpunt ook zijn terreinkennis en specifieke expertise ter beschikking aan de Vlaamse Regering in functie van beleidsvoorbereiding, beleidsontwikkeling en beleidsevaluatie. Zowel het opstellen van een onderzoeksagenda als het uitbesteden van het benodigde onderzoek wordt geformaliseerd in een gecoördineerd Afsprakenkader Onderzoek tussen de administratie en de sectorale steunpunten.”

OVERZICHT PARTICIPATIE AAN EXTERNE (ONDERZOEKS)PROJECTEN

FARO participeerde in 2022 opnieuw aan heel wat externe (onderzoeks)projecten en projectmatige samenwerkingen:

- Dialoog participatief waarderen, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed Nederland (2022-)
- Erasmus+ SPEKTRUM-project 'How to make museums autism-friendly', University Roma Tre, University of Modena and Reggio Emilia (Italië), Universidad Nacional de Educacion a Distancia (Madrid - Spanje), Outside in Pathways (London - Verenigd Koninkrijk), Muezeum Narodowe Krakow (Krakow - Polen) (2020-22)
- Focus Vakmanschap (2022-2023), Bokrijk | Vakmanschap en Erfgoed
- Krokuskriebels, de Gezinsbond
- Opleiding 'Erfgoed en onderwijs', VIVES/Odissee
- CHARTER: Erasmus+ project 'Cultural Heritage Actions to Refine Training, Education and Roles' (2021-2024)
- Lerend Netwerk Mondelinge Geschiedenis, FARO en Amsab-ISG, CAG, Industriemuseum en Red Star Line Museum
- Archiveren van de toekomst (2021-2022), CEMPER, CKV, Letterenhuis, VAi en meemoo
- Erfgoed en de vier elementen (2019-2023), Erfgoedlabo Leuven
- Asbest (2020-2022), Industriemuseum/ETWIE
- Resilient Storage (2020-2022), KIK-IRPA en KU Leuven
- Serendipity engine: naar een verrassende en interessante stadsbeleving (2022-2026), VUB-SMIT, UGent, UA
- Herkomstonderzoek van de Congolese MAS-collectie vanuit Belgo-Congolees perspectief - fase 1 (2022-2023), MAS

REGISTRATIEKADER MUSEUMBEZOEK

Operationele doelstelling 2: praktijkontwikkeling

“Hiertoe stimuleert FARO met experimentele piloottrajecten de cultureel-erfgoedpraktijk en het veld in Vlaanderen om een antwoord te bieden op maatschappelijke evoluties en uitdagingen.”

FARO probeert te capteren wat er leeft binnen en buiten de erfgoedsector, en dit zowel in Vlaanderen als daarbuiten. Daarom zet FARO – vaak ook met externe partners – experimentele trajecten op waarin de wisselwerking tussen de erfgoedwerking en bredere maatschappelijke thema’s centraal staat. Het doel is om nieuwe praktijken te ontwikkelen of te stimuleren in het veld.

De **klimaatcrisis** staat steeds nadrukkelijker op de agenda van de cultureel-erfgoedsector. FARO startte daarom in 2022 een intern duurzaamheidstraject op dat de lijnen moet uitzetten voor de komende jaren. In 2022 ondernamen we volgende stappen:

- > De start van een (interne) werkgroep die het klimaatvraagstuk en de impact hiervan voor onze sector verkent, een strategie ontwikkelt en het Groot Onderhoud van 2023 voorbereidt waar de klimaatcrisis centraal zal staan.
- > De oprichting van een intern eco-team dat nagaat hoe FARO zijn eigen ecologische voetafdruk verder kan verlichten.
- > Deelname aan het Ki Culture-duurzaamheidsprogramma. Via dit internationaal zelflerend netwerk van cultuurprofessionals (hoofdzakelijk erfgoedwerkers) die de handen in elkaar slaan om de klimaatcrisis te milderen, kunnen tien FARO-medewerkers hun kennis vergroten en hun professionele netwerk uitbreiden.
- > Verhoogde focus op calamiteiten(planning) en *post-disaster* hulpverlening. Samen met KIK en Blue Shield België werd hiervoor een project voorbereid dat de komende jaren wordt uitgerold. We namen ook deel aan en organiseerden studiedagen over klimaatgeïnduceerde calamiteiten (focus op water en overstromingen).
- > Het opvolgen van andere duurzaamheidsinitiatieven opgezet in Vlaanderen, zoals Pulse, transitienetwerk cultuur, jeugd en media, of internationaal (NEMO, ICOM, MuseumNext ...).
- > De promotie van de nieuwe, meer soepele klimaatrichtlijnen, onder andere via de brochure *Energiecrisis. Mogelijke energiebesparingen in het binnenklimaat voor de cultureel-erfgoedsector*. Deze brochure is een Belgisch-Nederlands initiatief en kwam tot stand in de context van de energiecrisis die volgde op de Russische inval in Oekraïne.

In 2022 verkenden we ook het thema ‘**genderdiversiteit en cultureel erfgoed**’ via een aantal binnen- en buitenlandse museumbezoeken, gekoppeld aan gesprekken met de museummedewerkers en aanvullende deskresearch.

Onder het luik ‘**diversiteit en meerstemmigheid**’ werden verschillende acties gepland voor de ondersteuning van erfgoedorganisaties, het opmaken van publicaties of dossiers voor de Erfgoedwijzer en de verdere uitrol van het FARO-diversiteitsplan.

- > Op de Erfgoedwijzer werd een dossier gepubliceerd over digitaal gidsen met aandacht voor diversiteit van de deelnemers en een dossier over inclusieve taal.
- > Voor erfgoedorganisaties werden verschillende vormingen opgezet: een traject voor erfgoedcellen omtrent diversiteit en inclusie, de verkennermodule over meerstemmigheid, een studiedag over polarisatie, een opleiding voor gidsen over meerstemmigheid, een studiedag over beladen beelden in de publieke ruimte, een webinar over diversiteit in het beleidsplanningsproces, een workshop ‘aan de slag met diversiteit in je organisatie’, workshops over inclusieve (beeld)taal enz.
- > De publicatie *Erfgoed zonder drempels* volgde op het traject met de erfgoedcellen. Deze publicatie biedt een heleboel praktische tips om diversiteit in de erfgoedwerking te integreren.
- > Ook binnen FARO zelf organiseerden we initiatieven om collega’s verder wegwijs te maken in dit thema met onder andere vormingsmomenten over inclusieve taal en dito vacatures en aanwervingen.

Ook het thema ‘**erfgoed en onderwijs**’ stond in 2022 prominent op de agenda. Zo stond het Groot

Onderhoud op 31 mei 2022 in het teken van het thema onderwijs. Helaas moesten we door een nationale staking van het openbaar vervoer het event annuleren. Een heel aantal voorziene sessies werden als aparte vormingssessies hernomen in het najaar van 2022, waaronder het presentatiemoment 'Buurten met erfgoed', en de vormingen 'Erfgoed en de maakplek' en 'Samenwerken met onderwijs'. N.a.v. het thema *Erfgoeddag maakt school!* organiseerde FARO voor het eerst een Erfgoeddag-week, met een speciaal aanbod voor het lager en secundair onderwijs (zie OD 4.1).

In 2022 liep de **opleiding Erfgoed en onderwijs**, een initiatief van Odisee en Vives, in samenwerking met FARO. Het merendeel van de deelnemers zijn actief aan de slag als educatief medewerker of gids in de erfgoedsector. Ze maakten allemaal een werkstuk ter afronding van de opleiding.

MUSEUM OVERLEG

ZESDE STRATEGISCHE DOELSTELLING:

FARO is een lerende, zorgzame en open organisatie met een performant zakelijk beleid

Als lerende organisatie zet FARO intensief in op de ontwikkeling en combinatie van de talenten, de kennis en de praktijkvaardigheden van de eigen medewerkers om deze te delen met elkaar en met het veld (OD 6.1). We streven er als organisatie ook naar om zo zorgzaam mogelijk te handelen ten opzichte van de eigen medewerkers en onze gebruikers of klanten (OD 6.2). FARO zet deze beleidsperiode ook bijzonder in op de systematische evaluatie van de dienstverlening. We blijven hoog inzetten op een kwaliteitsvolle dienstverlening (OD 6.3). Goed bestuur en ethisch handelen blijft een bijzonder aandachtspunt (OD 6.4). Een efficiënt zakelijk beleid ten slotte staat garant voor de verdere ontwikkeling van onze organisatie (OD 6.5).

Operationele doelstelling 1: vorming en ontwikkeling medewerkers

“Hiertoe ontwikkelen de medewerkers van FARO hun kennis en kunde en delen deze genereus met elkaar en met het cultureel-erfgoedveld in Vlaanderen.”

COLLECTIEVE OPLEIDINGEN

Jaarlijks ontwikkelt FARO een gezamenlijk opleidingsaanbod waarop alle collega's welkom zijn. Het doel is enerzijds om de competenties van de medewerkers te versterken en anderzijds om hun welzijn te bevorderen. In 2022 ging het over deze opleidingen:

- IT-competenties
- Inclusief taalgebruik
- Burn-outpreventie
- Divers en inclusief recrutereren
- Inspirerend coachen
- Feedback geven
- Intervisie advies

MOBILITEITEN ERASMUS+

In 2020 behaalde FARO een **Erasmus+ accreditatie** bij EPOS, waardoor het steunpunt de komende zes jaar jobshadowings, deelname aan internationale bijeenkomsten en een expert in residence kan financieren. In 2022 waren er de volgende 'mobiliteiten':

- 21-26/03, Londen, V&A, Young V&A, Tate Modern, Tate Britain, Horniman Museum and Gardens
- 20-23/04, Amsterdam, Imagine IC (rond gesprekstechnieken en participatie)
- 02-06/05, Berlijn, NEMO (European Network of Museum Organisations)
- 15-20/05, Hamburg, Altonaer Museum, Museum der Arbeit, Museum für Kunst und Gewerbe, Museum am Rothenbaum. Kultur und Künste der Welt
- 22-26/08, Voorbereidende studiereis in Ruhr Museum Essen en andere erfgoeddepots in de regio
- 12-16/09, Berlijn, Halle an der Saale, Düsseldorf en Keulen: 'Hoe maakt u een cultuurorganisatie meer cultureel divers?'
- 21-28/10, Helsinki, Jobshadowing European Heritage Days
- 14-18/03, Parijs, Musée de l'Homme (gesprekken met André Delpuech, Émilie Riquet)

OVERZICHT GEVOLGDE EXTERNE VORMINGEN MEDEWERKERS

De FARO-medewerkers werken aan hun professionele ontwikkeling. Ze beschikken daartoe over een individueel vormingsbudget voor het volgen van vormingscursussen, opleidingen enz. In 2022 volgden ze samen 117 opleidingen, voor een totaal van ca. 500 gevolgde vormingsuren. Dat is gemiddeld ca. 19 uur per medewerker, wat iets meer is dan in 2021 (ca. 16 uur per medewerker).

- 17/02 en 22/02/2022, PrimoVE voor catalografen, LIBIS KU Leuven, 4 uur
- 22/03/2022, Bereik en impact digitale communicatiekanalen, I Like Media, 3 uur
- 29/03/2022, Heerlijk Helder-dag, Vlaamse overheid, 6 uur
- 02/05/2022, Hoe stelt u een briefing op voor een communicatiebureau?, FARO, 2 uur
- 07/06/2022, LIBISNet Gebruikersdag, LIBIS KU Leuven, 6 uur
- 07/03/2022, Studiedag gevaarlijk erfgoed: wapens, War Heritage Institute, Brussel, 7 uur
- 22/03/2022, Coaching 'bereik en impact digitale communicatiekanalen', I Like Media, 3 uur
- 29/04/2022, Studiedag 'dekolonisatie en onderwijs', Wij-Zij Netwerk, 7 uur
- 13/06/2022, Kennissessie 'hoe zet je je medewerkers in op LinkedIn?', Frankwatching, 1 uur
- 14/10/2022, Facts to act, Hannah Arendt Instituut i.s.m. Wij-Zij Netwerk, 7 uur
- 27/10/2022, Workshop gesprekstechnieken (socratisch gesprek), Wij-Zij Netwerk, 5 uur
- 30/11/2022, Online masterclass: strategisch omgaan met LinkedIn, Politeia, 3 uur
- 21/06/2022, Toelichting Cultureelerfgoeddecreet, Dep. CJM, 2 uur
- 14/02/2022, Erkenning Onroerend-Erfgoedgemeenten, Agentschap Onroerend Erfgoed, 2 uur
- 17/05/2022, Studio Regio. Afstemmen van de bovenlokale samenwerking, Agentschap BB & VVSG, 2 uur
- 22/09/2022, Congres Cultural Policy, UA, 6 uur
- 25-29/10/2022, Peer learning visit Zaragoza, 'Cultural Heritage in Action', 42 uur
- 06/10/2022, OP/HEF. Cultuur & welzijn, OP/TIL, 6 uur
- 03/06/2023, To imagine otherwise: future archives. Future aspects for Digitization, VAI, FARO onder andere, 1,5 uur
- 17/11/2022, Infodag Europese subsidies, VGC, 8 uur
- 18/11/2022, Internal Policy Briefing 'New European Bauhaus', CHARTER, 1 uur
- 30/11/2022, EU-subsidies voor de cultuursector - deel 1, VLEVA, 2 uur
- 05/04/2022, Webinar Losmakers Kennisclips maken, 1 uur
- 25/08/2022, Meetup Losmakers, 1 uur
- 05/09/2022, Losmakers: socratisch gesprek oefenen, 6 uur
- 18/10/2022, EPALE dag Leerecosystemen, Abdij van Park, 3 uur
- 27/10/2022, Workshop Gesprekstechnieken Wij-Zij netwerk, 4 uur
- 28/10/2022, Alles is Oral History, Spreekende Geschiedenis, 6 uur
- 06/12/2022, Film en Socratisch café, Wij-Zij netwerk, 3 uur
- 02-03/2022, Basiscursus Oral History, Nederlands Knooppunt Oral History, 12 uur (4 contactmomenten)
- 21/10, 04/11 en 18/11/2022, Vorming tot polarisatiestrategie, Wij-Zij-Netwerk, 12 uur
- 24/03/2022, Omgaan met zwarte bladzijden in bedrijfserfgoed en -archief, ETWIE (deel van een reeks), 1 uur
- 25/03/2022, Symposium Glas2022, Rijksmuseum Amsterdam, 7 uur
- 01/04/2022, Studiedag depotbeleid 'samen inzetten op depotuitdagingen, Dep. CJM, 7 uur
- 17/06/2022, Erfgoed en de vier elementen - Aarde, Erfgoedlab Leuven, 7 uur
- 22/09/2022, 'Sustainability in the museum: Holistic, credible and future-oriented', NEMO webinar, 1 uur
- 27/09/2022, Deep Dive Circularity with Colin Webster, Ellen McArthur Foundation, Ki-Futures, 1 uur
- 25/10/2022, Core Training Materials with Kim Kraczon, Ki-Futures, 1 uur
- 10/11/2022, Loan Agreements with Kim Kraczon, Ki-Futures, 1 uur
- 15/11/2022, Deep Dive: Degrowth with Filka Sekulova, Ki-Futures, 1 uur
- 01/12/2022, International Climate Control Conference, Ki-Futures, 8 uur
- 01/08/2022, Livestream en online leermodule onkostenvergoedingen, SDWorx, 7 uur
- 22/11/2022, Hergebruik in de erfgoedsector - inzicht in de belangrijkste juridische aspecten, Politeia, 3 uur
- 01/12/2022, Infosessie Arbeidsdeal, Sociare, 2 uur
- 28/02, 07/03, 14/03, 21/03, 28/03, 01/04, 11/04, 19/04, 25/04, 25/08, Visual Thinking Strategies, Easel, 20 uur

- 29/03/2022, Netwerk diversiteit en inclusie, Hands-on-inclusion, 2 uur
- 03/05/2022, Toegankelijke vacatures, Hands-on-Inclusion, 2 uur
- 08/09/2022, Inclusieve recruitering, Hands-on-Inclusion, 2 uur
- 17/01/2022, Referentiekaders en diversiteitsbewuste communicatie, gidsenopleiding van FARO, Atlas en LIGO, 6 uur
- 10/02/2022, Werken met laaggeletterde personen, gidsenopleiding van FARO, Atlas en LIGO Antwerpen, 3 uur
- 08/03/2022, Webinar zorgvergoed in Vlaanderen, KADOC en Museum Dr. Guislain, 3 uur
- 21/03/2022, Aanpak Erfgoedklasbak, OETANG, 4 uur
- 28/03/2022, Green summit, MuseumNext, 4 uur
- 29/03/2022, Green summit, MuseumNext, 4 uur
- 30/03/2022, Green summit, MuseumNext, 4 uur
- 03/05/2022, Studiedag AAT, AAT-Ned redactie, 6 uur
- 06/10/2022, Welzijn en cultuur, Op/Til, 6 uur
- 24/11/2022, Internationale conferentie 'Culture and Mental Health' in Museum Dr. Guislain, 7 uur
- 25/11/2022, Internationale conferentie 'Culture and Mental Health' in Museum Dr. Guislain, 7 uur
- 14/01/2022, Sustainable Materials, Training session 1 (Net0 & Science based targets), V&A Londen, 2 uur
- 27/01/2022, Sustainable Materials, Training session 2 (Circular design & economy), V&A Londen, 2 uur
- 11/02/2022, Sustainable Materials, Training session 3 (Sustainable data), V&A Londen, 2 uur
- 20/01/2022, Focus op Europa: EU-Subsidies, Cultuurloket, 2 uur
- 09/02/2022, Techne, webinar Trends, 1 uur
- 25/02/2022, Praktijksafari Pulse in Ding, Gent, 2 uur
- 03-04/05/2022, Symposium 'Les musées en Europe: quels défis pour l'avenir?', EU France22 Centre Pompidou Paris, 14 uur
- 12/05/2022, Connect Pulse, Wiels Brussel, 4 uur
- 30/05/2022, Museums for Future, digitaal 1 uur
- 02/06/2022, Architect@work, beurs (en debat klimaatadaptief ontwerpen) 1 uur
- 09/06/2022, Urge-X, museums and the climate crisis, 1 uur
- 30/6/2022, Creative Green, Panelgesprek Julie's Bicycle, 1 uur
- 09/09/2022, Erfgoed verduurzamen, Gorduna, Lier, 8 uur
- 22/09/2022, NEMO sustainability, webinar, 1 uur
- 28/09/2022, Lifecycle congres, Gent, 4 uur
- 24/10/2022, Unesco Living Lab; sustainable cultural tourism+heritage sites, Puurs-Sint-Amunds, 8 uur
- 09/12/2022, Ruimte voor kunst, Kunstenpunt Globe Aroma, Brussel, 8 uur
- 15/12/2022, Assemblee Pulse, De Singel, Antwerpen, 8 uur
- 11/02/2022, The Urgency of Feminist Standpoint Appraisal, meemoo, 1,5 uur
- 22/02/2022, Data protection, vulnerable groups and citizen science, ESCA, 2 uur
- 21/04/2022, Vastomlijnde begrippen aan het wankelen: gender, etniciteit en gezinsamenstelling, NPSO, 2 uur
- 28/04/2022, Representation: Hearing voices in the (counter-)archive, meemoo, 1,5 uur
- 02/05 - 06/05/2022, Opleiding DPO, DPI, 40 uur
- 19/05/2022, De meerwaarde van citizen science, Metaforum KU Leuven, 1 uur
- 22/06/2022, Jaarlijkse dag NPSO, NPSO, 6 uur
- 13/12/2022, Stay Tuned DPO, DPI, 8 uur
- 24-28/01/2022, Climate.Culture.Peace, ICCROM, 6 uur
- 25/02/2022, Praktijksafari Design Museum DING, Pulse, 3 uur
- 28-30/03/2022, Green Museum Summit, MuseumNext, ca. 4 uur
- 01/04/2022, Samen inzetten op depotuitdagingen, Vlaamse overheid, 3 uur
- 03/05/2022, De Art & Architecture Thesaurus: terug van nooit weggeweest?, UA i.s.m. KIK en FARO, 6 uur
- 10/05/2022, Asbest: eenvoudige handelingen, FARO i.s.m. ETWIE, 8 uur
- 10/06/2022, Studiedag 'Iedereen asbestwijs', ETWIE, 4 uur
- 27/06/2022, 28/06/2022 en 04/07/2022, Facilitating Decision-Making Through Analysis of Temperature and Relative Humidity, KIK-IRPA, 15 uur
- 01/09/2022 - 20/12/2022, Ki Futures, Ki Culture, ca. 10 uur

- 13-14/09/2022, Linked Data and International Standards for Cultural Heritage, KBR, 10 uur
- 01-02/12/2022, International Climate Control Conference, Ki Culture & Gallery Climate Coalition, 9 uur
- 06-13/12/2022, RE-ORG train-the-trainer casus Den Ast, Zender, 44 uur
- 07/03/2022, Studiedag gevaarlijk erfgoed: vuurwapens en munitie, FARO-WHI, 6 uur
- 28/03/2022, Green Museums Summit, Museum Next, online, 3 uur
- 30/03/2022, Green Museums Summit, Museum Next, online, 4 uur
- 01/04/2022, 'Samen inzetten op depotuitdagingen', CJM-OE-FARO, 3 uur
- 06/09/2022, 'Every Job is a Climate Job', KI Futures, online, 1 uur
- 27/09/2022, 'Circularity', KI Futures, online, 1 uur
- 23/11/2022, 'Samenwerking tussen privé-verzamelaars en (semi)publieke cultureel-erfgoedinstellingen in Vlaanderen', UAntwerpen-Dep. CJM, 3 uur
- 24/11/2022, 'Brusselse depots: toekomstperspectieven', Brussels Museums, 6 uur
- 21/12/2022, 'Storytelling', KI Futures, online, 1 uur
- 09-10/10/2022, NEMO European Museum Conference, Loulé, Portugal, 16 uur
- 17-19/10/2022, ENCATC Congress, Brussel, 8 uur
- 15-17 september 2022, deelname workshop | werkbezoek M-Shed Bristol, over dekolonisatie beladen standbeeld van Colston, NEMO-organisatie, Bristol
- 2022, Vorming tot polarisatiestrateg Wijk-Zij-Netwerk, Kazerne Dossin, o.l.v. Bart Brandsma en Tomas Baum, 12 uur
- 2022, TGI-coachingsessies, Bea Vercruyssen, Mechelen, 5 uur

OOK HET DIGITAAL ARCHIEF IS TOE AAN HERORDENING

Operationele doelstelling 2: medewerkersbeleid

“Hiertoe zorgt FARO door een kwaliteitsvol en zorgzaam medewerkersbeleid voor een stimulerende, open en gezonde werkomgeving.”

Eind 2022 telde het FARO-team 25 contractuele medewerkers (22,7 VTE), twee gedetacheerde ambtenaren van het Dep. CJM (1,8 VTE) en 1 gedetacheerde leerkracht (0,5 VTE), waarvan eenentwintig vrouwen en zeven mannen. De gemiddelde leeftijd bedroeg 44 jaar. In het totaal werken dertien contractuele medewerkers op deeltijdse basis, waarvan tien vrouwen. Er werd één tijdelijke projectmedewerker aangenomen voor de ondersteuning van de internationale werking.

Er vonden acht **personeelsvergaderingen** ('FARO-dagen') met het volledige team plaats. In februari werd met elke medewerker een **planningsgesprek** gevoerd over de persoonlijke ontwikkeling en de werkplanning voor het komende jaar. We werkten gestaag voort aan het traject voor de ontwikkeling van een **diversiteitsplan** voor FARO. Dat werd begin 2022 afgewerkt en gepubliceerd. De bedoeling is tweeledig: enerzijds om de organisatie zelf verder te ontwikkelen, te kneden en voor te bereiden op een passende omgang met de diverse samenleving en de (in)directe impact daarvan op onze achterban – een *interne* uitdaging dus. En anderzijds is er ook de sector die we met dit plan willen inspireren en helpen.

In het voorjaar van 2022 kenden we de naschokken van de **coronapandemie**. Tegen april was de situatie genormaliseerd en werden alle beperkingen opgeheven. Tot dan volgden we alle instructies en informatie over corona op, zoals van Liantis (externe dienst voor preventie), SDWorx, SOCIARE enz. We actualiseerden voortdurend het 'coronadraaiboek' van FARO en we coördineerden de veiligheidsmaatregelen op de werkvloer, in overleg met de andere organisaties in het gebouw. We stuurden ook gerichte e-mails uit naar de deelnemers aan onze activiteiten, die in bepaalde periodes wel nog fysiek konden doorgaan, over alle preventiemaatregelen in het gebouw.

Veel aandacht bleef gaan naar het **psychosociaal welzijn** van de medewerkers, met het oog op stress- en burn-outpreventie. Het management intensiveerde de communicatie met de medewerkers en er werden diverse informele (digitale) initiatieven genomen om de samenhang in het team te bevorderen, zoals een wekelijkse digitale 'koffieklets', een wandeling, een digitale quiz enz. Het informele Teams-chatkanaal van het FARO-team werd een blijver.

Operationele doelstelling 3: evaluatie

“Hiertoe zijn de werking en dienstverlening van FARO afgestemd op zowel interne zelfevaluaties als externe evaluaties door verschillende doelgroepen.”

Zoals bepaald in de beheersovereenkomst werd in 2021 een **nodenbevraging** van de sector en de doelgroepen van FARO uitgevoerd. Dit omvatte ook een evaluatie van de dienstverlening (vorming, advies) en de informatievoorziening (tijdschrift, website, nieuwsbrief, sociale media) van FARO. De resultaten dienden als basis voor de opmaak van ons beleidsplan 2023-2027.

In 2022 gingen we aan de slag met de resultaten van de **evaluatie van Erfgoeddag** die in 2021 werd uitgevoerd. Er waren hierover verschillende overlegmomenten met de stuurgroep van Erfgoeddag en met de lokale/regionale coördinatoren (zie ook OD 4.1: Erfgoeddag).

We evalueren op permanente basis het **vormingsaanbod** van FARO. Deelnemers en lesgevers ontvangen na elke vorming een online evaluatieformulier (zie OD 2.2). Verder verhogen we de kwaliteit van het eigen vormingsaanbod via onder meer intern advies over agogische methodieken en interne vorming (interview) om onze agogische vaardigheden te versterken.

Operationele doelstelling 4: bestuursorganen

“Hiertoe handelen de beleids- en bestuursorganen van FARO volgens de principes van goed bestuur en werken ze transparant.”

Het bestuur kwam een keer en de algemene vergadering drie keer samen. Deze vergaderingen stonden grotendeels in het teken van de beleidsplanning. We namen ook afscheid van Trudi Noordermeer als ondervoorzitter en lid van de algemene vergadering, die met pensioen ging. Tegen het einde van het jaar had FARO nog geen nieuwe beheersovereenkomst. Die wordt verwacht in 2023.

IMMATERIEEL ERFGOED

Operationele doelstelling 5: zakelijk beheer en logistiek

“Hiertoe ondersteunt het zakelijk-financieel en logistiek beheer duurzaam alle processen, diensten en activiteitenprogramma’s.”

FARO is gevestigd in een gebouw dat we delen met Cultuurconnect. In 2021 en deels ook in 2022 golden er omwille van corona bijzondere veiligheids- en hygiënemaatregelen voor medewerkers en bezoekers. De onthaalwerking werd in overleg met Cultuurconnect eind 2021 stopgezet, en er werden nieuwe afspraken gemaakt over het gebruik van de gemeenschappelijke zalen. Eind 2022 vernamen we dat het gebouw opnieuw verkocht was. In maart 2023 beslisten Cultuurconnect en FARO om het huurcontract niet te verlengen: in het najaar 2023 verhuizen we.

Het boekjaar 2022 sluit af met een tekort van 34.178 euro. Al bij al een goed resultaat voor een jaar met uitzonderlijke hoge inflatiecijfers. Het tekort is dan ook het gevolg van prijsstijgingen en van de gecumuleerde loonstijging van 11%. Dit vertaalt zich in hogere uitgaven, die we deels konden opvangen dankzij meer eigen inkomsten en door de indexatie van de werkingssubsidie.

In 2022 diende FARO een subsidieaanvraag en een meerjarenbegroting in voor de periode 2023-2027. Onze plannen werden positief geëvalueerd en op we ontvangen vanaf 2023 een lichte verhoging van de weringsubsidie met 65.000 €, excl. indexatie. Deze verhoging kan – naast de indexatie van de subsidies – de impact van de inflatie verder verzachten.

> Tabel 5: overzicht kosten en opbrengsten 2022

OMSCHRIJVING	BEGROOT	RESULTAAT
KOSTEN		
Werkingskosten	€ 458.500	€ 483.861
Loonkosten	€ 2.108.500	€ 2.155.410
Afschrijvingen	€ 10.500	€ 9.249
Andere bedrijfskosten	€ 0	€ 1.158
Financiële kosten	€ 4.500	€ 2.860
Totaal	€ 2.582.000	€ 2.652.538
OPBRENGSTEN		
Omzet	-€ 54.000	-€ 90.819
Subsidies	-€ 2.492.500	-€ 2.503.322
Andere opbrengsten	-€ 35.500	-€ 24.218
Financiële opbrengsten	€ 0	-€ 1
Totaal	-€ 2.582.000	-€ 2.618.360
	€ 0	€ 34.178

“De samenwerkingen met collectiebeherende instellingen en dienstverlenende centra zijn voor het Damiaanmuseum onmisbaar in ons streven naar een kwaliteitslabel. Zo werkten we in 2022 nauw samen met FARO. We volgden vormingssessies over beleidsplanning en behoud en beheer, sloten ons aan bij het kwaliteitslabeltraject, konden rekenen op feedback bij een eerste versie van ons aanvraagdossier en deden een beroep op de FARO-expertise rond depotinrichting. Het deskundige advies van de FARO-medewerkers is voor het Damiaanmuseum van onschatbare waarde.”

Ruben Boon
Inhoudelijk coördinator Damiaanmuseum Tremelo

“De cursussen van FARO zijn verrassend veelzijdig en toch ook heel persoonlijk. Met een transparante, methodische en vooral proactieve manier van werken leer je ontzettend veel bij op korte tijd. De lesgevers zijn gedreven, kundig, enthousiast en geven goede adviezen. En het resultaat? Professionele opleidingen! In de cursus ‘Erfgoed en onderwijs’ werd ik vakkundig wegwijs gemaakt in het onderwijsveld. Verschillende methodieken werden aangereikt zodat ik nu effectief zelf educatieve plannen kan uitwerken. De workshopreeks ‘Hoe erfgoed inzetten in zorg? Leren door doen’ leerde mij vooral dat een object niet zomaar een ‘object’ is. Erfgoed kan met de nodige aandacht en juiste en subtiele aanpak zoveel meer betekenen voor welzijn en (geestelijke) gezondheid. ‘Onderhoud in een erfgoedcontext’ was dan weer een zeer gevarieerde informatieve dag met duidelijke praktijkvoorbeelden.”

Martien Tant
Museummedewerker Gasthuismuseum Geel

COLOFON

Auteurs

Olga Van Oost, Roel Daenen en Jeroen Walterus

Tekstredactie

Birgit Geudens en Annemie Vanthienen

Vormgeving

Silke Theuwissen

Illustraties

Steve Michiels (pieceunique.info)

Publicatiedatum

September 2023

Wettelijk depot

D/2023/11.524/4

Verantwoordelijke uitgever

Olga Van Oost, FARO. Vlaams steunpunt
voor cultureel erfgoed vzw,
Priemstraat 51, 1000 Brussel

Contact

Roel Daenen
Coördinator communicatie
roel.daenen@faro.be
T +32 2 213 10 73

creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0

